

KRÁSNA

01

2016

OSTRAVA

BULLETIN OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU ZA KRÁSNOU OSTRAVU | ROČNÍK IV.

Druhé ostravské Saturninálie

Martin Tomášek

Saturnin není nějaké ruské příjmení, to je křestní jméno mého sluhy. Již to mě mělo varovat, začíná Jirotko svůj fejeton Můj sluha Saturnin, otištěný 24. srpna 1940 v Lidových novinách. Najdeme v něm i zárodek druhé kapitoly románu – s tím rozdílem, že v ní má setkání se lvem, které jsme 7. ledna 2016 na Náměstí Jurije Gagarina sehráli, úlohu zcela podružnou: Například jsem byl minulého měsíce zatčen pro podezření, že jsem v zoologické zahradě zastřelil lva, a propustili mě teprve tehdy, když Saturnin svědecky vypověděl, že jsem se v kritické noci koupal tím způsobem, že jsem opět a opět skákal z řetězového mostu do vody. Samozřejmě to nebyla pravda. Spal jsem naprosto klidně a probudili mne teprve strážníci, kteří mne přišli zatknout. Tedy v tomto ročním období námět spíše pro ostravské otužilce a vrcholové sportovce než pro nás, kavárensko-povalečské okrašlovače. Ostatně, zatímco lva jsme obstarat dokázali – a parádního, řetězový most přes Ostravici se poroučel před téměř sto třiceti lety.

Již podruhé jsme si tedy připomněli výročí ostravského narození Zdeňka Jirotky. Bylo, pravda, nevlnidné počasí, mrazivý smog v ulicích tak hustý, že by jej mohli popeláři rovnou nakládat a znovu spalovat, ale díky vzpomínkám na milou knížku a film a úsměvům na tvářích četných fanoušků se nám jej přeci jen nakonec podařilo zmocit, takže na druhý den bylo nad Ostravou modro. Od tanku jsme se tentokrát posunuli blíž k Jirotkovu dávno neexistujícímu rodnému domku, abychom na jeho nástupci mohli odhalit pamětní desku ze sochařské dílny Jana Šnébergera. Za efektní příchod zaměstnanců montypythonovského Ministerstva švihlé chůze vděčíme nejspíš jejich zálibě v poskakování tety Kateřiny. Soutěží o nejlepší koblihu a následnou koblíhovanou jsme naopak navázali na loni založenou tradici.

Co je na Saturninovi tak přitažlivé? volají zvědaví zástupci médií. Když si čtete Jirotkovy povídky, nacházíte v nich podobnou hravost – jazykovou i tu, s níž autor líčí obyčejné situace, v nichž je ale vždy něco postaveno na hlavu –, stejnou laskavou a lehce ironickou lidskost jako u jeho o dekádu mladších krajanů Ludvíka Aškenazyho (ten se saturninovsky narodil ve vlaku při průjezdu Českým Těšínem) a Ilji Hurníka, porubského rodáka. Jako by zde na všechny jmenované působil dosud neobjevený Slezský trojúhelník absurdního humoru. Jirotkovi se ale nadto podařil husarský kousek – vytvořil (s pomocí špetky anglické inspirace) dokonale živý typ hrdiny, podobný, jakým byl a je třeba Till Eulespiegel nebo Švejk, tedy hrdinové odhalující nesmysly, jimž jsme ve svém životě uvikli a z pohodlnosti jim podléháme, a vracejí nám tím zapomenutou dětskou svobodu a radost (dospělec ovšem obě hloupě pokládá za dětinskost a obává se jich).

Po absolvování školy obecně zdokonaloval jsem se ve vědách exaktních na reálce v Moravské Ostravě. S politováním musím konstatovat, že se tato škola sama připravila o možnost, že na ní bude jednou pamětní deska s mým jménem. Z její páté třídy, nebo jak se tehdy říkalo kvinty, jsem byl vyloučen pro atentát na pana katechetu. K tomu nekalému účelu jsem použil třaskavých kuliček a kýchavého prášku. Překvapilo mě tehdy, že pan katecheta odmítl zemřít pro věc církve mučednickou smrtí, o jejichž půvabech nám často zaníceně vyprávěl. Snad se musil vzdát této lákavé možnosti z důvodu velmi pádného: měť ještě odpoledne vyučování.

(Zdeněk Jirotko – Běh času in *Pravidla se změnila*, 2000)

Takže, ptají-li se skeptikové, zda má Ostrava vůbec na Jirotku právo, když tu pobýval tak krátce, odpověď je jednoznačná: právě tady se jeho humor zrodil, tady je – i díky Saturnináliím – doma, a přidají-li se k nám snad někdy jeho přespolní obdivovatelé, žádný problém, je ho dostatek pro všechny.

Datum der erfolgten Meldung	Haus- Nro.	Namen	Charakter	Geburts-Jahr	Geurtsort	Heimatschein
14/12 1874	1115	Sierotka	Gygefyzi	316	Prag	aus Oslawa Wien 24. 4. Prag 1874 270 1880
8/5/74	1126	Jeliziana	Gastin	850	Wieliczka	Opolna Wieliczka 29/11/1873 Wieliczka
		Ladislav	Jirotka	871	Pr	
		Jirotka		873	Pr	

Pražská domovní přihláška štukatéra Johanna Jirotky, dědečka Zdeňka Jirotky, z roku 1874 (uloženo v Národním archivu)

Zdeněk Jirotka a Ostrava

Blažena Przybylová, Martin Tomášek

Matriční zápis Farního úřadu v Polské (dnes Slezské) Ostravě o narození Zdenka Antona Jirotky dne 7. ledna 1911 uvádí jako místo narození Záměstí č. p. 18. Rozklíčovat v současnosti čísla popisná s ohledem na několikrát přečíslování domů v této oblasti nebylo vůbec snadné. Výsledné zjištění navíc bylo pro řadu lidí skoro nepřijatelné, neboť zcela narušovalo vžitou představu, že je místo narození totožné s místem pobytu na současné Keltičkově (Jaklovecké) ulici, kde rodina bydlela nejdéle (i tento dům byl demolován). Podstatnou indicií pro určení místa narození byla informace, že dům na Záměstí č. p. 18 „stojí při okresní silnici ve směru na Hrušov“. Na základě srovnání situace na mapách jsme tak mohli konstatovat, že se Jirotkům rodný dům nacházel na dnešním náměstí Jurije Gagarina v místech, kde stojí dům číslo popisné 279 – nyní snadno identifikovatelný podle pamětní desky, kterou zhotovil sochař Jan Šnéberger.

Otec Ladislav Jirotka byl štukatérem, řemeslo dědil po svém otci Johannovi. Tady si dovolíme ještě jednu malou vsuvku, abychom uvedli na pravou míru obvyklé konstatování, že Ladislav Jirotka pocházel z Haliče, odkud přišel za prací na Ostravsko. Pouze polovina tvrzení je pravdou. Ladislav (1871) se stejně jako jeho bratr Franz (1873) narodil ve Wieliczce u Krakova (později se uvádí jako místo narození pouze Krakov), kde byl jejich otec Johann evidentně za prací. V roce 1873 se zde také oženil a již v následujícím roce 1874 se s rodinou vrátil zpět do svého rodného města Prahy. Ladislav Jirotka přišel na Ostravsko koncem 19. století. V roce 1899 začal na Žofínské ulici v Moravské Ostravě provozovat „závod štukatérský

MŮJ SLUHA SATURNIN

Zdeněk Jirotka

Saturnin není nějaké ruské příjmení, to je křestní jméno mého sluhy. Již to mne mělo varovat. Vím, že je mnoho druhů špatných sluhů, ale nepřeháním, když tvrdím, že nemůže být horšího sluhy, než je můj. Totiž v určitém smyslu. Všechny vlastnosti, které dobrý sluha má mít, Saturnin oprav-

du má. Karnelem úrazu je, že se nezdravě vypořádá smyslem pro romantiku a humor nepřijatelného druhu. Je mi známo, že své dřívější místo opustil po výstupu téměř absurdním. Byl zachvácen jakými druhem amoku ve chvíli, kdy se domníval, že jedním zvěme zaměstnavatelky nemůže děle snášet. V zúřivosti, o které mám důvod se domnívat, že byla přeštráná, poškodil zařízení bytu neomluvitelným způsobem, svou ne netušíce zaměstnavatelku hodil v parku do nádrže výtvarníku a pak teprve se uklidnil. Nebudu jmenovat dámu, o kterou šlo, ačkoli jí velmi dobře znám, ale podotýkám, že mé zkušenosti do jisté míry vysvětlují, a dokonce snad omlouvají Saturninovo počínání. Myslim tím, že znám značný počet lidí, kteří by jí do toho výtvarníku docela rádi hodili. Ovšem nikdo z nich by nebyl ukončil tento výstup podobným způsobem, jako Saturnin. Když se ona dáma vynořila po pás z vody a upřela na pachatele pohled naprosto nečápný, uklonil se Saturnin krkně a prohlásil, že je prostřeno. Pak se vzdalil, aby si zbalil své věci.

Teprve mnohem později jsem poznal, že vytvářel takové nesmyslné situace je jeho vlastní. Nemyslím tím, že by dovořil něco podobného vůči mně. Jednak mě tělesně proporce ho přesvědčují, že by se situace nemusia vyvinout přesně podle jeho předpokladů, jednak ho drží na uzde moje přirozená důstojnost. Ale přes to od doby, kdy se stal Saturnin mým sluhou, nevím dne ani hodiny, kdy buďa nucen řešit situaci naprosto nevídanou, sennáční a patrně velmi málo příjemnou.

Začalo to tím, že mne tituloval střídvě

sire, milosti, sáhbe nebo blahodří, podle toho, co právě četl. Nanosil mi do bytu různé lovecké trofeje jako buvolí rohy, sloni kůže, různé kožiny a pod. Později jsem zjistil, že si tyto věci, které má nepřítomnosti patrně přední scény, v mém nepřítomnosti patrně vyprávěl svým přátelům smyšlené lovecké historky. Jen tak mohu si vysvětliti to, že mne několik známých dam překvapilo v kavárně žádosti, abych jim vypravoval, jak jsem zabíval žraloka stativem fotografického přístroje. Jednou mi vykládal své velmi zmatené teorie o zertech, kterým se prý říká kanadské. Pokud jsem mu rozuměl, platila těchto vtípů spodiva obvyčejně v tom, že nakonec buďto hořl dím nebo je někdo těžce zraněn. Nemohu říci, že by se mi to příliš líbilo.

Před nějakou dobou poslal Saturnin projevovati názor, že byt, ve kterém jsem až do té doby spokojeně bydlil, není dost veliký. Celkem to byla pravda. Původně síce stačil naprosto, ale jestliže někdo z vás už viděl buvolí rohy, — ale to by byla dlouhá historie. Skončilo se to tak, že mne Saturnin vyhledal jednoho odpoledne v kruhu svých známých a diskretně mi oznámil, že jsme se přestěhovali a že bydlime na vodě blíže řetězového mostu. Patrně by mu bylo přišlo velmi vhod, kdybych byl omdlel. Zachoval jsem však naprosto klid, nechal jsem ho odejít a pokračoval v práci pokoru. Teprve večer jsem vyplnil několik kořáků a šel jsem se podívat do starého bytu. Byl skutečně prázdný a podle způsobu, jak se mnou domácl jednal, jsem usoudil, že by nebylo dobré, kdybych se příliš zajímal o podrobnosti vystěhování.

Pak jsem šel k tomu řetězovému mostu. Bylo to sice nesmyslné, ale nákam jsem jít musil. Saturnin stál na nábrží, měl placenou námořnickou čepici a říkal mi kapitáne. Od té doby žijeme v obyčejné lodi a nemohu říci, že by to bylo tak zlé. Je sice pravda, že hned v prvním týdnu se uvolnilo kotvení a naše lod sjela s jezu; bylo to nepřijemné zvláště proto, že jsem v prvé chvíli měl za to, že se Saturnin utopil, protože jsem ho marně na celé lodi hledal. Později se vysvětlilo, že spal ve střešním koši. Ale, jak pravím, nebyli této rušivé příhody, nemohl bych si na nové obydlí stěžovati.

To ovšem neznamená, že jsem se vzdal Saturninovým nápadům na milost a nemilost. Nemohu to udělat už proto, že mi není lhostejnou má pověst, která byla jeho zřetelností již beztak značně poškozena. Jsem považován za člověka šílené odvážného a vřstěhojícího. Asi tak jako Harry Piel. To má značné nepřijemné důsledky. Na příklad jsem byl minulého měsíce zatčen pro podezření, že jsem v zoologické zahrádce zastřelil lva, a propustil mne teprve tehdy, když Saturnin svévedky vypověděl, že jsem se v kritické noci koupal tím způsobem, že jsem opět a opět skákal s řetězového mostu do vody. Samozřejmě to nebyla pravda. Spal jsem naprosto klidně a probudil mne teprve strážníci, kteří mne přišli zatknout.

V době přítomné jsem v stálém střehu. Saturnin si totiž oblíbil druh literatury, kde se to hemží odloženými dětiní. Myslim, že to napětí už dlouho nevydržím. Ale nemohu život tak, že bych se bez jeho pomoci cítil ztracen.

Nový muž naší humoristické literatury

Zdeněk Jirotka: »Muž se psem.« Vydalo jako 55. svazek sbírky hodnotné prósy Závta.

nakladatelství Fr. Borový v Praze v září 1944 Obálka a obrázky od Jiřího Brdčky. Za 50 K.

Zdeněk Jirotka vstoupil do literatury před dvěma roky »Saturnineme, po němž nyní následuje »Muž se psem.« Vybral si takovou, bohužel se skoro může říci, u nás ztracenou vartu, humoristický žánr, kterému se pod naši střízlivou oblohou jaksi nepříliš dobře daří. Je to starý stesk na starou bolest a proto každý nový člověk na tomto poli je předmětem nových nadějí. Dobří humoristé jsou u nás v každé generaci zjevem ojedinělým a podareným humoristický román je vítanější než vzácné kořeno. Nezdá se, že by na to byl Jirotka spekuloval. Z obou jeho prací vzniká dojem, že humor je prostě jeho nejnvtirnější potřebou. Zvolil si tu vlastní cestu. Pominul starší tradici humoristického žánru, neobírá se oblíbenými komickými a tragikomickými náměty a smyšlenými figurkami maloměstského života, není ani šlehavý satirik ani kousavý ironik, nemá také v sobě nic z bodrého, samostatného humoru lidového. Pokouší se o konstruktivní humor u měly, o čisté smích. A je to u něho spíš hra, než zaměrná stavba. Rozmarně si vymýšlí komické situace, které vyhání až do grotesknosti, volně je navazuje jednu na druhou v křiklatém ději, aniž by zamýšlel spojit je ustálenou románovou formou. Do jeho pracovní metody jako by přešlo něco z bláznivé nevázanosti filmové grotesky. I její prchavá činnost. Jirotku ani nenapadne, aby usluoval o nějaké hodnoty nadčasové. Lidé potěbuji i při vážné práci občas smích, tady mají něco pro zasmání, ale ne lze se smát do nekonečna. Jirotka také nepoužívá starého triku s vypouklým zrcadlem, nekáže, nekáře, neprokládá svůj humor mravoučnými sentencemi. Nestará se o průnikovou povahokresbu postav, stačí mu nahodit charakteristické rysy. Aby mohl úspěšně rozvíjet komické situace, volí si hrdiny, kteří dovedou vybočit z mezí určených logickými zákony rozumu a počínat si nerozumně. Takový byl Saturnin, takový je i muž se psem, Václav Kavaňas. Kdysi ho odmítla jistá slečna. Jiní by si asi našli slečnu nebo slečny jiné, pan Kavaňas však ne, ten se dá na dvacet let najmout za hlaďace na dokonale opustěný maják a tam se vedle svého zaměstnání oddává studiu kriminální literatury. Krátce před vypisáním lhůty si vymění zaměstnání s policejní komisařem Valetkem, který stihá geniálního podvodníka Jiřího Testona, jehož kousky pobouřily pevniská i zámořské orgány

spravedlnosti a vyvolaly davovou psychosu. Ale to je jen vtípná záminka spisovatelova, aby mohl nechat svého hrdinu projít dlouhou řadou groteskné komických situací od zřetelného startu v motorovém člunu, který pak zastaví v nejbližší zastavárně, až po shledání s mladším bratrem Ladislavem, jenž, plně přání milostně, aby vždy poslouchal staršího bratra, opatroval podle jeho nařízení angorské králíky. A Václav Kavaňas sedí na konci příběhu v přepychově zařizené pracovní mamutích Kavaňasových podniků a jako v deliriu tremens vidí všude kolem sebe spousty sněhobílých angorských králíků. Tady také končí vložný příběh podvodníka Peterse alias Maresku alias Wilda, který ve Václavu Kavaňasovi vidí v poverčivosti podsvětí obávaného »muže se psem«, jenž jediný může zpečetit jeho osud. Jirotka tu sice užil metody detektivního románu, nikoli však, aby jej parodoval, nýbrž čistě z hravé návtary a z potěšení rozmnožit řadu komických situací. Chyba lávky, jestliže se čtenář dál svést »logickou detektivních zápletek: za Petersem-Mareškou-Wildem se vůbec neskrývá Teston, který po početných podvodech, jimiž připravil velké mezinárodní banky o částky, pohybující se kolem pěti korun, dovedl se se značnou dávkou štěstí a s nebetýchnou drzostí obklopit nimbem geniálního šejdife a stát se symbolem. V lichém srozumění s autorem, který by to pokládal za podezřívání čtenářovy bystroti, neprozrazujeme rozluštění Testonovy záhadu. S rozuzlením této zápletky rozlušti čtenář i metodu Jirotkovy práce, která i když nemá vyšší umělecký záměr ani formální dokonalost, má s dostatek vtípnosti, aby dovedla čtenáře pobavit a rozesmát. Po druhé knize Jirotkovy je nutno autora varovat před nebezpečím, které mu hrozí: předně, aby se umlost jeho humoru nepřeměnila ve vyumělkovanost, dále, aby se jeho do jisté míry neukázněná hra s nápady nepřeměnila v hrackářský — i hra má svoje zákony a kážeň — a aby hýření komickými situacemi nevedlo k stereotypnosti a nakonec k nudnosti. Jinak, uvážime-li že v současné naší humoristické literatuře mají jeho práce soupeře jen v některých pracích Jiřího Maňánka, může si Zdeněk Jirotka vdobýt zvláštní, ojedinelé místo a zásluhu o rozšíření naší chudé humoristické literatury o nové výhledy a možnosti.

Václav Kolář

...roči umělcovy smrti.

Nový román Lidových Novin

Po skončení Bassovy knihy Pod kohoutkem svatovítským začne v 6. sešitě Knihovny Lidových Novin vycházet nový román Zdeněk Jirotky: Saturnin. Hrdinou prvního románu Zdenka Jirotky, jehož čtenáři znají z drobnějších jeho prací, uveřejněných v Lidových Novinách, je pan Saturnin, zřetěšený sluha, který tropí nejrozmanitější kousky a svým podivinstvím dokonale zpřevrací dosud klidný život svého pána. Saturnin vpadne do života muže bez určitého povolání, nastěhuje se s ním na obytnou loď na řece a průběhem románu tropí své zřetěšené kousky na ostrohu v řece, kde za povodně, oddělena od světa, žije v dědečkově vile jako na ostrově menší společnost. Překvapě-

ni střídá překvapení, situace situací, děj se stáčí do nových a nových zápletek díky tetě Kateřině, doktoru Vlachovi, bujarému dědečkovi a unuděnému mazlíčkovi tedy Kateřiny Milouškové, z nichž každý se vyznačuje nějakým charakteristickým rysem. Kdybychom chtěli Jirotkovu práci charakterizovat, mohli bychom bez obav říci, že je vtipně napsaný, dobrými nápady a groteskními situacemi opíjající humoristický román, který opravdu pobaví i potěší. Autor jej nezatížil ani psychologii, ani úvahou; jeho cílem bylo především vyprávět příběhy lidí, kteří mají tolik odvahy, že si dovedou občas počínat, ne-li zřetěšeně, tedy aspoň nerozumně. A to se mu také podařilo. Proto si jeho román přečtou rádi zejména ti, kteří v knize hledají osvěžení a obveselení myslí i srdci.

Jirotkův text a recenze Saturnina a Muže se psem vyšly v Lidových novinách v letech 1940–1944

a sochařský“ a v dubnu 1901 ohlásil ještě provozování návštěvního a plakátovacího ústavu. Místa jeho pobytu jsou obtížně dohledatelná a i v rámci Slezské Ostravy se rodina poměrně často stěhovala, než se usadila na Jaklovecké ulici 326. V době sňatku v květnu 1908 bydlela ve Slezské Ostravě č. p. 115, v době narození prvního syna v září 1908 ve Slezské Ostravě č. p. 31, v roce 1910 byla do volebního seznamu uvedena adresa na Záměstí 31, v roce 1911 – v době narození syna Zdenka – na Záměstí 18.

Zdeněk Jirotky spolu se svými mladšími sourozenci vyrůstal ve Slezské Ostravě a dne 16. září 1917 zde nastoupil do první – cvičné – třídy Českého ústavu ke vzdělávání učitelů. Bohužel, ani tento učitelský ústav dnes již nestojí. Po ukončení páté třídy začal v září 1922 navštěvovat českou reálku na Maticíni ulici v sousední Moravské Ostravě. Cesta ze Slezské přes říšský most na Maticíni ulici nebyla zase tak dlouhá a i v současnosti je asi nejrychlejší ji zdolat pěšky. Gymnazijní léta pro Zdenka ovšem nebyla nijak idylická a výrazně je poznamenal rozchod rodičů v roce 1924. Domníváme se, že rozvod měl za následek jak zhoršení prospěchu, tak změnu jeho chování, které v prosinci 1926 vedly k vyloučení ze studia, a to „krom jiné nepřístojnosti – kýchací prášek a prskací zápalky – pro nepořádné docházení do školy, nenošení potřebných věcí, pohoršlivé řeči mezi spolužáky“. Zdeněk Jirotky poté odešel za svým otcem do Hradce Králové s cílem získat odborné vzdělání v oblasti stavebnictví. V srpnu 1928 se začal učit zedníkem u stavitelů u J. Vyletala a J. Včeláka a krátce, od října 1928 do 9. ledna 1929, navštěvoval ve městě i učňovskou školu. Důvodem ukončení učení bylo přesídlení do Týniště nad Orlicí. Konečně v září 1929 Zdeněk Jirotky nastoupil na střední školu, a to na Státní průmyslovou školu stavební v Hradci Králové, na níž v roce 1933 s vyznamenáním maturoval. Poznámka na okraj: z češtiny si zvolil za téma písemné práce úvahu „Kdy štěstí všemu světu zavědoví?“

Roku 1933 nastoupil vojenskou službu, později se z nedostatku pracovních příležitostí ve svém oboru stal profesionálním vojákem a jako důstojník pěchoty sloužil v několika městech na Slovensku a na Moravě. Důležitým se pro Jirotku stal rok 1939, jednak se oženil, jednak byla rozpuštěna armáda. Klidu, který mu přineslo období 1940–1942, kdy byl zaměstnán na ministerstvu veřejných prací v kanceláři pro stavbu fiktivního průplavu Labe – Odra – Dunaj (než se stal jako bývalý důstojník na této „strategické stavbě“ pro okupanty nežádoucím), pravděpodobně vědíme za zrod Jirotky novináře a spisovatele. A také příteli Janu Drdovi – na jehož výzvu prý v roce 1940 napsal své první texty do Lidových novin. Ještě za války vychází nejen *Saturnin* (1942), ale i jeho druhý román *Muž se psem* (1944), po válce pak ještě soubor rozhlasových hříček *Hvězdy nad starým Vavrouchem* (1946) a konečně prozaická sbírka *Profesor biologie na žebříku* (1956). Jirotkovým profesním osudem se stala média, po novinách a časopisech (mj. Dikobraz) také rozhlas a televize (tady se pravděpodobně projevil otcovy geny, byl známým divadelním ochotníkem). Konec Jirotkova veřejného působení byl způsoben okupací Československa, tentokrát „bratrskými“ socialistickými zeměmi, s níž nemohl souhlasit. Do šuplíku jako důchodce nepíše, a po roce 1989 se proto čtenáři dočkají pouze reedic. Jirotkova životní cesta se uzavírá v Praze 14. dubna 2003.

Kdysi domov brenářů, dnes místo, kde dětská fantazie vykouzlí třeba i čerta...

Vladimír Jaromír Horák

Krajina je jako otevřená kniha, poznamenaná člověkem, jeho činností, ničením i kultivací, budováním i bořením. Dnes už z přírodní, člověkem nedotčené krajiny mnoho nezbylo. Zvykli jsme si tedy hovořit o krajíně kulturní, o krajíně, která je téměř úplně ovlivněna zásahem lidských rukou, ať je již výsledný efekt tohoto zásahu v současné době vnímán pozitivně nebo třeba i veskrze negativně.

Nepřehlédnutelným prvkem kulturní krajiny jsou také haldy. I na ně se můžeme dívat z různých perspektiv. Haldy jsou umělé kopce, které jsou velmi typické pro tvářnost Ostravy. Kdysi je vytvořil člověk, ukládal na ně odpad z těžební činnosti nebo i sutiny z vybombardovaných ostravských domů, které podlely zkáze na konci druhé světové války. Haldy tedy nevznikly najednou, ale materiál do nich byl ukládán po velmi dlouhou dobu. Každá ostravská halda je tak výsledkem činnosti několika generací lidí, je živoucí pamětí historie regionu, je spojena s lidskými osudy, snahami, s odhodláním, s lidskými radostmi a smutky. Rovněž z ryze prozaického, hmotného hlediska představují haldy velmi zajímavá místa, jelikož obsahují skutečně pestrou skladbu materiálů a surovin. Mohli bychom tady najít strusku, popílek, prachovec, pískovec, jílovec, břidlici, rudu, škváru, hořlavé lepký a také zbytky černého uhlí.

Mnoho hald v minulosti zaniklo, byly odstraněny, například ty, které se nacházely na Černé louce, kdy si všeobecně známé pod lidovým označením „ostravské Alpy“. Na těch byla dokonce vybudována horská dráha jménem Tivoli, určená pro pobavení lidí. Jindy se jejich materiál použil při stavební činnosti nebo jako podklad pro nově budované rychlostní silnice či železniční násypy. Nicméně množství hald přetrvalo až do dnešních dnů, i když se, v řadě případů, jejich dřívější podoba proměnila k nepoznání.

Přestože je tedy svým původem každá halda skladištěm odpadu, je také velmi specifickým živoucím organismem. A to hned z několika důvodů. Některé haldy jsou stále aktivní a jejich vnitřní část hoří – otevřenými průduchy, tak jako je tomu například na vrcholu haldy Terezie-Ema, vycházejí na povrch horké zplodiny, které způsobují vlnění okolního vzduchu, sálá z nich teplo nebo stoupají kouřové obláčky. Teplota uvnitř může dosahovat až 1 500 stupňů Celsia a při takto extrémních teplotách zde vznikají vzácné nerosty, jako jsou třeba jaspis či porcelanit. Na takovýchto aktivních haldách se vyskytuje rovněž pozoruhodná stepní fauna, roste tu specifická flóra, teplomilná květena, protože ani v zimě zde půda úplně nezamrzá a v těchto místech se sněhová pokrývka neudrží.

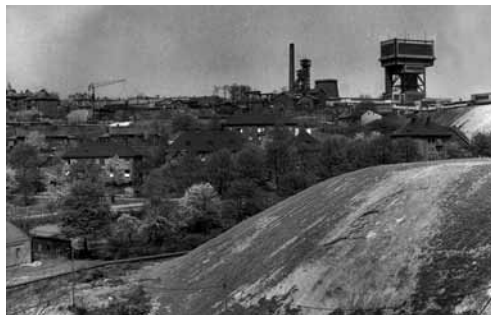
Haldy jsou také intenzivním katalyzátorem lidské imaginace. O tom, že se ve sféře fantazie jedná vskutku o velmi produktivní, specifické místo, mohou svědčit už jen třeba pocity a představy, které je to návštěva haldy vyvolat v citlivé dětské duši. Když jsem se před několika lety, uprostřed třeskuté zimy, procházel se svou dcerou Franziskou na haldě Ema, bylo všude plno sněhu, jen nahoře, v blízkosti jejího vrcholu, nebylo nic. Vzduch se tam vlnil a z průduchů v zemi sálalo teplo. Cítili jsme se najednou jako v nějaké pohádce, někde nedaleko od brány do pekla, a čekali jsme, kdy se nám v oblacích kouře a v teplem se vlnícím vzduchu zjeví opravdový čert...

Ale zpět z pohádek do syrové reality. Ostravské haldy mají také svůj osobitý sociální aspekt, neboť vždy přitahovaly pozornost člověka. Tyto umělé kopce bývaly svázané s životem lidí především z nižších sociálních vrstev, kteří na haldy chodili sbírat zbytky s hlušinou sem vyvezeného černého uhlí, které pak dále prodávali anebo jím doma topili. Jelikož haldy bývaly zdrojem tepla i v zimních měsících, mívaly také své stále obyvatele, jejichž způsob existence barvitě popsal třeba Josef Filgas ve své poutavé knize Zapomenutá Ostrava, Věnceslav Juřina ve Zprávě o státu Halda nebo Jan O. Bor v románové reportáži ze života na ostravských haldách s poetickým názvem Ocúny hald. Problematikou radostí a strastí lidí obývajících tato místa se zabýval také Oldřich Šuleř, Josef Šinovský nebo Vojtěch Martínek.

Tematika lidské existence na ostravských haldách se v roce 2009 dokonce stala součástí repertoáru ostravské Komorní scény Aréna, která zařadila do svého programu hru s názvem Brenpartija, dílo čerpající námět z výše zmíněné prózy Věnceslava Juřiny Zpráva o státu Halda (autorem dramatického textu byl Tomáš Vůjtek, režie se ujal Janusz Klimsza). Lidem, kteří na haldách žili, se říkávalo „haldáci“ nebo „brenari“. Slavná bývala zejména hrabůvecká brenpartija, jež vytvořila velmi specifickou sociální subkulturu. Brenari prohlásili tamní haldu, kterou obývali, za svobodnou obec, za svůj vlastní stát, měli dokonce svého starostu i kněze a volili si tzv. struskový výbor. Byli skupinou lidí z okraje společnosti, trvale žili na haldě a obživu jim zajišťovaly jen příležitostné pracovní činnosti, žebrání a sbírání uhlí, které potom prodávali dál. Jejich hlavní a každodenní požitatinu představoval bren, denaturovaný líh, někdy ředěný malinovou šťávou, od něhož také dostali své pojmenování. Bren byla velmi nekvalitní kořalka, kterou si tito lidé na haldě sami pálili a kterou také konzumovali, kdykoliv se jim k tomu naskytla příležitost.

Společenské hledisko však haldy neztratily ani v dnešní době, tedy alespoň některé z nich. To určitě platí zejména o největším z ostravských umělých kopců, o již zmíněné haldě Terezie-Ema, která má v ostravském regionu výjimečné postavení a jejíž načervenalý vrchol můžeme vidět i z centra Moravské Ostravy. Ema je kvůli svému velmi specifickému prostředí často navštěvována turisty i lidmi jen tak na procházce, konají se na ní drobné oslavy nebo i zajímavá umělecká vystoupení.

Pryč jsou doby, kdy se brenari museli mít na pozoru před horkou, tekutou, rozpálenou struskou nebo před těžkými „bonbony“ (kusy ztuhlé strusky připomínající svým tvarem zvon), které se občas valily ze sva-hu a které představovaly pro obyvatele hald – kromě zimy, hladu a nemoci – největší ohrožení jejich života. Brenari sice odešli, ale haldy tady pořád jsou, jako nemá připomínka dob, kdy v Ostravě vrcholila důlní těžební činnost. Až do dnešních dnů k tomuhle městu neodmyslitelně patří (a doufejme, že i patřit budou!) a významně utvářejí jeho specifický postindustriálně postmoderní kolorit.

Anatomie ostravských náměstí

Martin Strakoš

Jediné tehdejší historické Náměstí v Moravské Ostravě koncem 19. století

Existuje celá řada náměstí. Známé náměstí radniční, kostelní, obchodní, malé „kuří rynky“ i neko-
nečná náměstí přeměněná v rušné dopravní křižovatky. Existují parkově upravená náměstí i náměstí
parkoviště, náměstí bulváry i náměstí otevřená do volné krajiny, ale i náměstí sevřená paláci a mrako-
drapy tak, že slunce je ozáří jen na několik krátkých chvil. Každé takové náměstí má svůj neopakova-
teľný charakter, siluetu, prostorový ráz, specifický životní rytmus, zkrátka svou energii. S uvedenou
prostorovou energií je třeba umět pracovat. Někdy můžeme náměstí vytvořit z několika zdánlivě ne-
souměřitelných staveb a funguje to, někdy zase různými dodatečnými opravami můžeme poškodit
nebo zničit. Proto je důležité uvědomit si, kde a jak energie prostoru působí dobře, kde nám uniká
a kde se jí ještě nepodařilo vůbec zachytit.

Vypálení a následně zboření jednoho křídla Staroměstské radnice v Praze poznamenalo Sta-
roměstské náměstí tak, že jeho energie mizí v prostoru po zbořené radnici dodnes jak v propasti.
Zatím se nezdá, že by se tuto jizvu po válečném barbarství podařilo zacelit. Zboření bloku domů na
tehdejším Náměstí Lidových milicí v centru Ostravy v 60. letech minulého století ve prospěch nikdy
neuskutečněné výstavby obchodního domu, o němž se již tehdy psalo jako o supermarketu, zdefor-
movalo zdejší náměstí vlastně natolik, že už ani nevíme, jak kdysi ve své původní prostorové podobě
vypadalo a působilo. Takový zásah zkrátka z náměstí vysaje energii a zeslabí účinek, který může ve-
řejný prostor mít a který oceňujeme téměř podvědomě tím, že takové intenzivní místo navštěvujeme
a rádi v něm pobýváme nebo o něm přemýšlíme a vzpomínáme na chvíle, kdy jsme tam mohli pobý-
vat.

Jsou náměstí, která vypadají, jako by se ve své podobě objevila během prvních dnů stvoření svě-
ta a od té doby jsou taková, jak je známe ze vzpomínek, prospektů, encyklopedií či internetu. Stačí
si vzpomenout na náměstí v historickém jádru Sieny, na mnohá náměstí Benátek a jiných italských
či francouzských starých měst, na Horní či Dolní náměstí v Olomouci, na Zelný trh v Brně, na hlav-
ní náměstí Českých Budějovic nebo Plzně a mnohá další. A jsou náměstí neustále vyhlížející jako

Z ústředního prostoru města se po roce 1918 stalo Masarykovo náměstí, 30. léta 20. století

nedokončený prostor, který dosud nedospěl ke svému definitivnímu výrazu a možná ani nedospěje. Pak máme celou řadu městských prostor, jimž říkáme náměstí, ale ve skutečnosti náměstími nejsou. V Ostravě je takovým prostorem náměstí Republiky, o němž málokdo ví, kde vlastně začíná, kde končí a kde jej vůbec máme hledat.

Když se shodneme na tom, že náměstí je něčím víc, než širší ulicí, že má své stěny, obvykle čtyři, ale může jich mít samozřejmě mnohem víc, že má své neviditelné vnitřnosti, tedy že k němu patří i vnitřní prostory domů, jejich účelová náplň, a že právě z tohoto amalgámu vnějšího prostoru náměstí a vnitřní náplně okolních budov vzniká energie náměstí, jsme na dobré cestě k pochopení toho, o jak složitý organismus se jedná. Sdružuje mnohé specifické činnosti, funkce a služby, vytváří propojení mezi veřejným a soukromým, přičemž veřejné tam může mít a mělo by mít náležitě místo, větší než v kdekjaké ulici nebo soukromém prostoru. Součástí náměstí, jak jsem již uvedl, bývá obvykle nějaká význačná veřejná nebo i soukromá

Po roce 1948 se z Masarykova náměstí stalo náměstí Lidových milicí, v 60. letech 20. století výrazně upravené

Tehdejší Antonínovo (nyní Smetanovo náměstí) po výstavbě městského divadla, vlevo hasičská zbrojnice, vpravo městské lázně, kolem roku 1910

budova, radnice, kostel, muzeum, galerie, obchodní dům, banka, hotel, tedy něco, co charakterizuje nejen místo, ale často celé město. Zkrátka náměstí, to by mělo být místo důležité, neopakovatelné a současně svobodné.

Když si provedeme stručný rozbor několika náměstí, určujících podobu centra Ostravy, zjistíme, že celková rekapitulace není zrovna nejlepší. Nejstarším náměstím je nynější Masarykovo, kdysi s velkým N nebo také za komunistického režimu Lidových milicí. Je to náměstí se Starou radnicí, nynějším sídlem Ostravského muzea, tedy náměstí radniční, určené též pro trhy a městské slavnosti, kdysi významné i z dopravního hlediska. Různé úpravy centra odvedly trasy lidí mimo náměstí a demolice bloku domů v 2. polovině 20. století znamenala, že prostorová energie tohoto místa je vysávána do urbanisticky banalizovaného obdélníku, který neustále volá po vyplnění architektonicky dobře řešenou zástavbou nejlépe polyfunkční povahy.

Ani nedaleké Smetanovo náměstí na tom není o poznání lépe. Jeho prostorová energie není také stálá, uniká směrem k výstavišti na Černé louce. Navíc destrukce domů obklopujících náměstí podlomila jeho význam, takže se z něj stal prostor vnitřní periferie centra Ostravy. Jediné malé a malebné náměstí v Ostravě takové problémy nemá. Velmi kompaktně zformovaný Kuří rynek neboli Jiráskovo náměstí představuje nejmalebnější prostor historického jádra Moravské Ostravy. Dokonce ani s jeho dlážděním a mobiliárem není větší problém, což se u Smetanově nebo Masarykově náměstí nedá jednoduše konstatovat, i když alespoň v případě Masarykova náměstí se podařilo uskutečnit architektonickou soutěž na jeho úpravu, a dát tak jeho prostoru prostřednictvím dláždění a mobiliáře kultivovanější podobu jednotného prostorového celku. Přesto vnímavější pozorovatelé zaznamenají, že i v případě Jiráskova náměstí na dvou místech uniká prostorová energie v důsledku demolice z 2. poloviny minulého století. Je to jednak směrem do ulice Solné, kde byl zbořen činžovní dům a na jeho místě je dnes parkoviště a také směrem do Přívozské ulice. Opět na parcele po zbořeném domě najdeme parkoviště. Podobně nalezneme parkoviště v prostoru náměstí Msgr. Šrámka. Parkoviště tak můžeme bez nadsázky chápat jako symptom nemocného náměstí.

Jediný kompletní prostorový útvar – náměstí – najdeme až na okraji historického jádra Moravské Ostravy. Je jím Prokešovo náměstí, které sice slouží zčásti dopravě v linii Sokolské třídy, ale před radnicí se prostorová energie v dostatečné míře kumuluje a vytváří tak představu architektonicky a prostorově sevrěného, i když značně strnulého veřejného prostoru, navíc s poněkud pochmurně pojatým mobiliárem. Ona zvláštní strnulost vychází ze skutečnosti, že parter Nové radnice je z větší části mrtvý. K jeho oživení

Smetanovo náměstí po výstavbě obchodního domu Brouk a Babka

by jistě přispěla výstavba nové vědecké knihovny v podobě Černé kostky. Knihovna by pak mohla uvolnit značnou část parteru, takže magistrát, kdyby k problému přistoupil činnorodě a rozumně, mohl by uvolněné prostory nápaditě pronajmout, a tím oživit celé poněkud fádní a strnulé náměstí. Uvedená stručná rekapitulace nám ukázala, že v centru Ostravy neexistuje ani jedno náměstí, které by nemělo značné architektonické závady nebo rezervy.

Když se rozhledneme za hranice městské památkové zóny Moravská Ostrava, najdeme pozoruhodná náměstí i v jiných částech města. Takové náměstí Svatopluka Čecha v centru Přívozu představuje typický příklad kostelního náměstí a je škoda, že se neuskutečnila původní idea Camilla Sitteho, aby na tomto náměstí stála i přívozká radnice. Ta vznikla podle Sitteho projektu mírně zasunuta až za kostelem, takže celek obklopují činžovní domy a jeden bývalý hotel, což na oživení prostoru nestačí. Přesto je toto náměstí kompaktní, jeho prostorovou celistvost nenarušily žádné demolice a před lety uskutečněná úprava nahradila asfaltové povrchy a dala náměstí kvalitní kamennou dlažbu i poměrně nenápadný mobiliář. Podobně i Mírové náměstí ve Vítkovicích představuje živý celek, který však není tak prostorově kompaktní. Jeho jedna část východní stěny byla navíc v minulosti narušena demolicí. Na parcele vyrostla přízemní prodejna jako nedostatečná náhrada za chybějící dům.

vlevo a uprostřed: Tehdejší Luxovo náměstí (nyní nám. Msgre Šrámka) s bazilikou Božského Spasitele a Národním domem; *vpravo:* Náměstí Svatopluka Čecha (původně náměstí Arcivévodů Evžena), 1. polovina 20. století

Tehdejší Schillerovo náměstí (nyní náměstí Dr. Ed. Beneše) s parkovou úpravou a kašnou, 30. léta 20. století

Další kostelní náměstí najdeme v centru Mariánských Hor. Ne nadarmo tato část městské čtvrti vznikala podle regulačního plánu Camilla Sitteho, takže Stojanovo náměstí do jisté míry opakuje tutéž kompozici jako v případě náměstí Svatopluka Čecha. Určité kompoziční posuny však vypovídají o tom, že Sitte už na tuhle realizaci nedohlížel. Kostel je tak umístěn nikoli mírně asymetricky, nýbrž uprostřed severovýchodní stěny náměstí, ostatní stěny náměstí nejsou natolik vypointované jako v přívozském případě. Navíc samotné náměstí postrádá nějakou specifickou energii. Připomíná spíše velkou mezeru mezi domy, jen no-barokní dvouvěžové kostelní průčelí dává prostoru specifickou identitu.

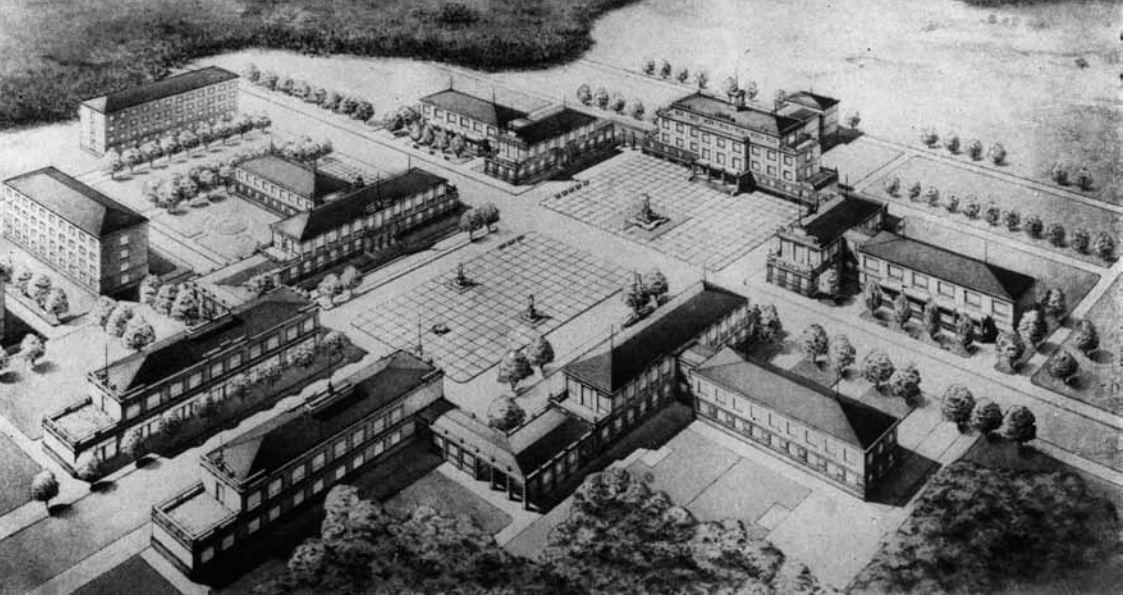
Mnohem hůře jsou na tom náměstí v jedné z tradičních ostravských čtvrtí, jakou je Slezská Ostrava. Ta měla vždy se svou městskostí problém. Již na počátku minulého století odmítaly tehdejší těžařské společnosti ze spekulacních důvodů podpořit žádost tehdejší Polské Ostravy o udělení městských práv. Kolem historické radniční budovy Slezské Ostravy sice najdeme volné prostory, to jsou však spíše ulice s ozeleněným okolím a stěžejí je lze označit termínem náměstí. Gagarinovo náměstí zase ústí do průtahu Bohumínské ulice, připomínající spíše dálnici, takže tohle jediné kompaktnější náměstí Slezské Ostravy ztrácí svou energii ve prospěch značného dopravního zatížení. Před nedávnem se dokonce objevily úvahy o tom, že by nějaké

Prokešovo náměstí se zatravněnou plochou, na protější straně úprava již s dlážděním

Mírové náměstí ve Vítkovicích v roce 1963

Jiří Kroha a ANU, návrh náměstí sídliště Ostrava-Stalingrad-Bělský les, perspektiva, 1952 (Architektura ČSR XI, 1952, s. 143)

náměstí s veřejnými budovami vzniklo v prostoru bývalého dolu Petr Bezruč neboli Terezie. Využití areálů technických památek je pro Ostravu přímo nutností. Vzhledem k problémům s architektonickým chápáním takového úkolu však dost pochybuji, že se jej podaří v nejbližší době vyřešit.

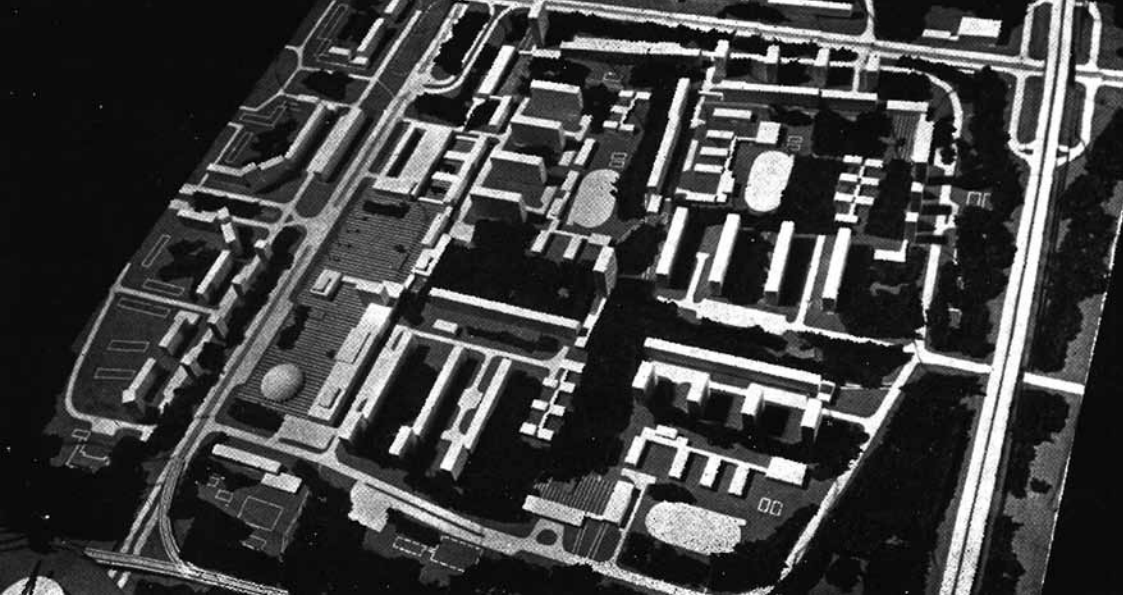
Samozřejmě že náměstí najdeme i v novějších ostravských čtvrtích. Jsou to tradičněji pojaté prostory, jakým je třeba obdélné náměstí SNP v Ostravě-Zábřehu, obklopené pavilonovou zástavbou pošty, polikliniky, obchodního domu a s dominantou kulturního domu. I zde značnou část prostoru zabírá parkoviště. Uprostřed aspoň zůstává parkově upravená část, ale celkově náměstí slouží spíše jako dopravní uzel než nějaké místo setkávání. Také v nejstarší části Poruby nalezneme náměstí – Alšovo náměstí, Nezvalovo náměstí, Havlíčkovno náměstí. Alšovo náměstí sice nabízí veřejný prostor k setkávání, jeho život je do jisté míry podvázan tím, že po obvodu jej obklopuje průjezdná cesta a parkoviště, takže doprostřed se nikdo příliš nehne. Schází zde cosi, co umocňuje prostorovou energii. Stálo by za úvahu, co by to mělo být, aby se z architektonicky hotového útvaru stalo skutečně živé náměstí. Přitom život nechybí nedalekému Havlíčkovu náměstí. To je dokončené a představuje typické parkově upravené náměstí, určené jako rekreační zázemí pro obyvatele okolních domů. Zato Nezvalovo náměstí má spíše obchodní a průchozí charakter. K jeho

Náměstí SNP v Ostravě-Zábřehu při výstavbě

Náměstí SNP v Ostravě-Zábřehu, současný stav

Model V. obvodu Poruby do náměstí na západní straně celku ústí Hlavní třída, na snímku vpravo (Architektura ČSSR XXI., 1962, č. 10, s. 654)

definitivnímu řešení schází dokončení místa, kde stávala socha ruského revolucionáře Lenina. Tam je nyní podium pro veřejná vystoupení, ale okolní park jako by k náměstí nepatřil. Záměr, že zde má vzniknout radnice nevypadá zrovna promyšleně. Prostor to není rozsáhlý a tamní park má komorní charakter, takže spíše by se mělo řešení obou stran náměstí, rozděleného Hlavní třídou než nová dominanta mezi stávajícími dominantami.

Dostáváme se k poslední kategorii, k náměstím existujícím jen fiktivně. Uvedu dva příklady. Jeden se týká předpolí kostela sv. Ducha v Ostravě-Zábřehu. Před kostelem najdeme parkoviště. Provizorní řešení prostoru vyplývá z několika faktů. O náměstí se nyní uvažuje, ovšem v rovině architektonických studií. Opakuje se nám zde příklad náměstí Republiky, na jehož úpravu byla objednána také studie. Přitom jaké jiné téma než vytvoření či obnova náměstí by si vyžadovalo regulérní architektonickou soutěž! Léta po nich členové našeho okrašlovacího spolku a někteří architekti volají, ale zdá se, že navzdory proklamacím vedení města o tom, že pořádat soutěže při veřejných zakázkách bude samozřejmé, je to stále nedostižný ideál.

Druhý příklad se týká prostoru mezi III. a V. porubským obvodem. Tedy mezi Hlavní třídou a ulicemi Bulharská a Alžírská v V. obvodu, kde se nalézá něco mezi loukou, malým hájkem a místem nikoho. Právě v těchto místech se počítalo od počátku 60. let minulého století s výstavbou velkého hlavního porubského náměstí. Dokonce se v roce 1965 uskutečnila soutěž, z níž vzešel návrh V. Bichlera a Čenka Vorla na výstavbu nové části Poruby s velkým náměstím. Měla tam stát řada veřejných budov, včetně budovy národního výboru, čili radnice. Porubská radnice dodnes sídlí v provizoriu pod kostelem sv. Mikuláše a část zmíněného prostoru směrem k Opavské třídě po roce 1989 zaplnila sídelní kaše vzájemně neprovázaných budov. Tento urbanistický chaos by bylo špatné zopakovat i v prostoru pro budoucí náměstí, takže ve vzduchu visí otázka, proč se nepočítá s radnicí v místech, pro radnici určených. Musíme se ptát, jaké jsou plány magistrátu a radnice s daným územím a co za překvapení zde můžeme očekávat. Skutečnost, že město není po architektonické a urbanistické stránce v konkrétních případech dobře spravováno, lze z různých symptomů vyčíst poměrně přesně. Horší to je s nápravou. Nejen na místě budoucího porubského hlavního náměstí by se nemělo stávat, aby takový prostor padl ve prospěch dílčích záměrů, provizorií a šíření tzv. sídelní kaše včetně připomínaných parkovišť, nadměrně rozrostlých v případech pokažených nebo nemocných náměstí.

Hledání řádu

Martin Mikolášek

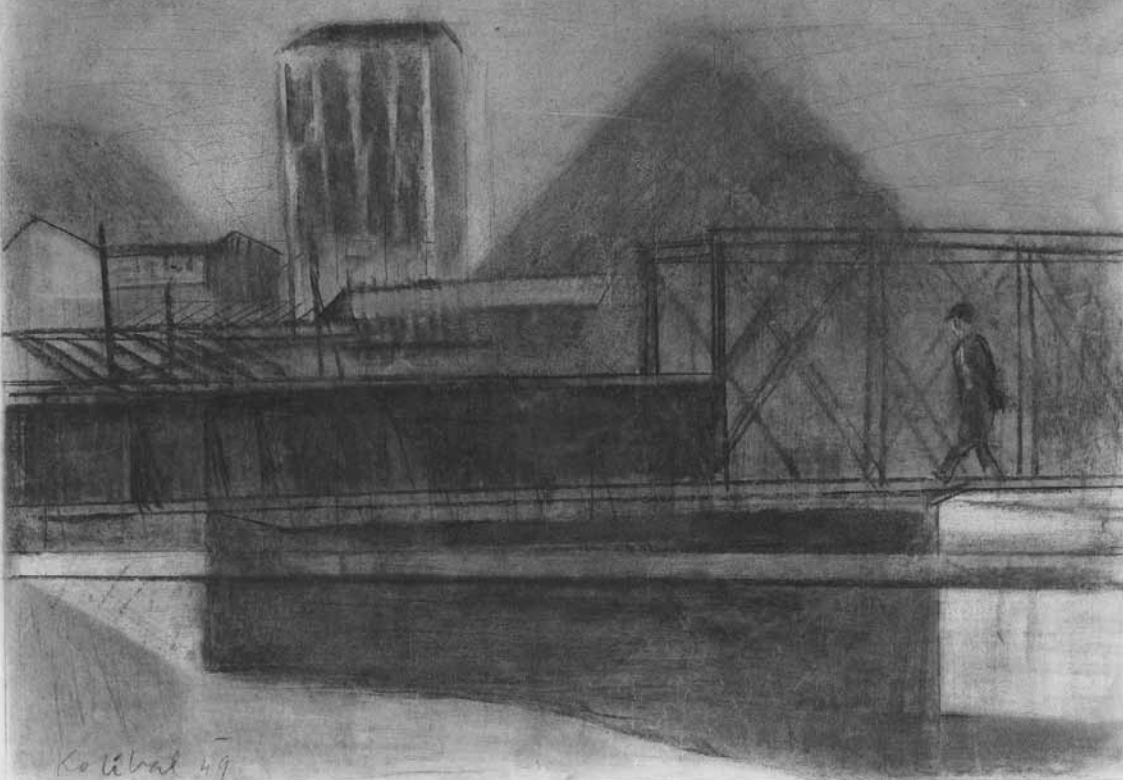

Stanislav Kolíbal před obrazem *Jeden jako druhý* v roce 1974

Před pár měsíci oslavil Stanislav Kolíbal devadesátiny. U příležitosti významných kulatin připravil spolu s kurátorem Martinem Dostálem bilanční výstavu pro ostravskou Galerii výtvarného umění. Prezentace probíhala ve výstavních sálech Domu umění, tedy přímo tam, kde na veřejnosti představil své dílo vůbec poprvé – v roce 1943 jako host Moravskoslezského sdružení výtvarných umělců.

O kresbách, ilustracích, sochách, objektech a instalacích Stanislava Kolíbalu bylo napsáno mnoho teoretických textů, odborných úvah a osobních reflexí. Vyšla i řada reprezentativních katalogů jeho díla. Cílem tohoto článku proto není ani objevovat objevené, ani interpretovat již opakovaně interpretované. Níže uvedený text chce pouze připomenout klíčové tvůrčí etapy jedné z nejvýraznějších osobností českého a evropského umění uplynulého půlstoletí.

Narodil se v roce 1925 v Orlové. Po mnichovských událostech a po polském záboru Těšínska se rodina přestěhovala do Ostravy a Stanislav studoval na gymnáziu v Ostravě-Přivoze. V roce 1944 byl totálně nasazen na Dole František. Cesta k osobitému uměleckému vyjadřování byla proto zpočátku poněkud klikatá, zato ale byla soustavná a cílevědomá. Kreslil, modeloval, ilustroval. Ilustraci pak vystudoval na pražské VŠUP, na níž byl přijat už v roce 1944. Studovat tam ale začal až po osvobození. Později se věnoval studiu scénografie a nakonec, v druhé půlce 50. let, se definitivně přiklonil k práci s hmotou a prostorem. Ke slovu se tehdy nesměle hlásila krotká moderna. Znovunalezená kontinuita modernistického uměleckého výrazu přiměla řadu autorů k tomu, aby se odhodlali ke stále svobodnějším uměleckým průzkumům. Zvolna se uvolňoval i státní dohled nad uměleckým „spolkovým“ životem. Vznikaly první umělecké skupiny – Máj, Trasa a další. Mezi nimi i UB 12, skupina, v níž vedle Václava Bartovského, Václava Boštíka, Jiřího Johna, Adrieny Šimotové figuroval i Stanislav Kolíbal. Modeloval tehdy především stylizované pohybové studie ženských aktů, v nich dle autorových slov převládá především zájem o obrysovou linii. Zároveň již tehdy vylupl na povrch jedno ze stěžejních Kolíbalových témat – motiv lability a balance – vyjádření jakéhosi

Člověk na mostě, 1949

„mezistavu“ vracce se pohupujícího na hraně mezi dvěma skutečnostmi – mezi pohybem a postojem, objemem a obrysem, ale i mezi určitostí a povšechným podáním.

Proměnu jeho výtvarného jazyka a tvarosloví na počátku 60. let ovlivnilo jak setkání s dílem amerického sochaře a jednoho ze zakladatelů kinetického sochařství Alexandra Caldera, tak začátek spolupráce s architekty. Pod dojmem obojího opustil svůj prvotní zájem o obrys figury a začal se zabývat obecnějšími tématy. Soustředil se na práci s prostorem a geometrií. Tradičně vnímané abstraktní sochařství ale posunul do nových souvislostí a k jiným možnostem výrazu. Ostatně právě prostor se slovy Jiřího Valocha stává „podnětem i determinantou jeho práce“. Znovu se dotýkal motivů řádu a lability, ale i dalších dichotomií vymezujících významové pole jeho autorského počínání. Tematizováním dalších protikladů (vnitřní – vnější, plné – prázdné, uzavřené – přerušené aj.) se dostal do tak osobité polohy, že přiřazení jeho děl k některému z „-ismů“ by znamenalo zbytečné a neodpuštělné zjednodušení. Výrazově se sice na jedné straně přiblížil k italskému Arte Povera, americkému minimalismu či konceptualismu, nikdy se k nim ale zcela nepřidružil myšlenkově. Jeho pregnantní, důsledný, nekompromisní a originální projev a tvůrčí myšlení bez snahy hledat „příbuzné“ či sledovat trendy a tendence ukazuje, jak důležité pro něj bylo to, aby šel svou vlastní cestou. A o tom, jak zajímavá a v kontextu světového umění originální tato cesta byla a je, svědčí jak jeho účast na veřejných prezentacích v Itálii, USA, Japonsku a jinde, tak zastoupení jeho artefaktů ve sbírkách nejvýznamnějších světových uměleckých muzeí a galerií.

Rozličné kompozice a konfigurace, které v této době vznikaly, byly tvořeny především sádrovými objekty, v nichž vedle výše naznačených témat dominoval často i motiv hladkého, „ideálně“ opracovaného povrchu a jeho „zdrsnělých“ či „roztekklých“ částí. Charakteristickým materiálem se pro něj stala sádra a jiné „nedefinitivní“ materiály. S formou a hmotou pracoval vždy neortodoxně a dospěl až k jakési „hybridní“ umělecké formě, v níž propojil v jeden celek plošnost a prostorovost, ale i geometrii jako symbol řádu

a rozpad s labilitou jako symboly plynutí času. Patrné je to především na objektech z druhé půlky 60. let a pak i na sérii instalací, které většinu vznikaly v klauzuře jeho ateliéru v 70. letech, tj. v době, kdy nemohl veřejně vystavovat.

Přes nepřízeň vnějších okolností v době normalizace nerezignoval a ve svých průzkumech pokračoval dál. Zaměřil se na kompozice tvořené disharmonickou kombinací plošných a prostorových artefaktů, v nichž opět tematizoval motiv řádu a jeho narušení. Bortil a destruoval primární nastavení prostorově-objektových konfigurací. Artefakty tvořící součást instalací kladl vedle sebe, přes sebe, nebo je od sebe oddaloval či vymezoval pole jejich působnosti, avšak zároveň fyzicky explikoval jejich vzájemný vztah či jeho zrušení tím, že je propojoval tenkými liniemi natažených provázků. Logickou součástí instalací se proto stávala i podlaha, stěny, okno, ale i rozličné materiály jako dřevo, plech, sklo, plátno, dokonce i světelné odrazy či kresebné intervence a především samotný prostor mezi těmito artefakty a kolem nich. Jedním z dalších důležitých témat tehdejších autorských meditací o prostoru, jeho stavech a fázových přechodech, které v něm existují nebo se v něm nepostřehnutelně odehrávají, se stával i motiv iluze nehmotných vazeb a vztahů, iluze objemu a plochy, povrchu a hloubky. Řád viděného byl narušen a zpochybněn. Viděné se stalo nestálým, nestálé viděným.

Další tvůrčí zlom nastal v druhé polovině 80. let. Kolíbal byl stále více zaujat čistou geometrií jako možnou nositelkou nového řádu. Opustil proto své mnohdy subtilní instalace plné iluzí a klamů a přiklonil se ke striktně geometrickému projevu. Protínající se linie a kruhové výseče, které se začaly objevovat v cyklu Geometrická cvičení, působily jako specifické abstraktní reliéfy i jako architektonické koncepty. Nepřekvapí proto, že od plošnosti „plánu“ přešel záhy k jeho „uskutečnění“ – v sérii prostorových kompozic, nazvaných příznačně „Stavby“, se opět zaměřil na motiv řádu, jeho stanovení, vymezení a změnu, která vznikne přidáním třetího rozměru. Nešlo o borcení a rozpad, ale o hledání nové stálosti. „Prostorové kresby“ ale zároveň nepůsobily jako výsledek rigidní kombinatoriky využívající neměnnosti stereometrických těles. Jejich komponování a fragmentování bylo dáno vzájemným dotýkáním, protínáním, prolínáním, vnikáním a překrýváním. Řád, který autor hledal, byl opět řádem „bez prvního plánu“, byl řádem náročně komponovaným a složitě strukturovaným. Byl řádem, jehož vnitřní logika a provázanost byla a je skryta pod kumulací ploch tvořících objemy a zároveň vymezujících prázdno. Kompozice proměnlivých pohledů a průhledů se svou striktně určenou barevností (nejčastěji černá nebo barva překližky) přivádějí diváka k soustředění na podstatu prezentovaného – k uvědomění si logických vazeb, dynamik, pnutí a závislostí, které dohromady tvoří pevně uzavřený, do sebe zaklesnutý, vnitřně provázaný a složitě komponovaný řád.

Podobně jako kompozice vzniklé překrýváním a vrstvením ploch a prostorů vznikají v poslední době i série černých, bílých a šedých reliéfů. Autor se v nich vrací k řadě motivů z 60. a 70. let. Opět jsme svědky práce s vrstvením, překrýváním a přerušováním. Opět vidíme linie i s jejich iluzivně alternativním podáním – výsledné čáry jsou tvořeny jak kresbou, tak provázkem, železným prutem či stínem, který vzniká v místech navršených ploch. Vztahy a vymezení. Povrch determinovaný podkladem i užitým materiálem. Čistota tvarů a linií, skutečnosti i veškerého zdání. Rovnováha jako podstatný resultát umění.

Tak jako nápady, náměty a motivy, vrací se v případě rozsáhlé tvorby Stanislava Kolíbalu i místa, vzpomínky, náměty a témata. Jaký tvar opsal celek jeho díla? Čtverec, kruh, nebo spirálu? V proměnách destruktivních nálad nestálého dneška ta otázka není podstatná. Důležitý je výsledek – a tím je evokace řádu, který dává smysl.

Železný model, 1992

Výstavba kostela sv. Antonína Paduánského a ustanovení farnosti v Kunčičkách

Pavel Březinský

Kostel sv. Antonína Paduánského v Kunčičkách z let 1927–1928, stav objektu v roce 1965

Nynější ostravská městská část Kunčičky se zdá být odstrčenou a nezajímavou čtvrtí, jež nemá návštěvníkovi či obyvateli moravskoslezské metropole co nabídnout. Je tomu ale zcela jinak. Na jejím území se nachází hned několik památek. Za všechny jmenujme Důl Alexander s objekty areálu z let 1896–1901, nejstarší trafiku na území města z období po první světové válce a samozřejmě budovu kostela, které bychom se měli v tomto článku věnovat a představit si okolnosti její výstavby.

Kunčičky (též Nové Kunčice, do roku 1921 Malé Kunčice) byly až do poloviny 19. století ryze zemědělskou vsí. Změny začaly přicházet s industrializací Ostravska, která se nevyhnula ani nejbližším

obcím. To se projevilo vybudováním průmyslových závodů a dolů v Moravské a Polské (od roku 1919 Slezské) Ostravě i Vítkovicích. Dalším mezníkem v životě zdejších obyvatel byl rok 1896, ve kterém Severní dráha Ferdinandova započala hloubit na katastru obce novou jámu Alexander. Nastal velký příliv nových obyvatel, především z Haliče. Počet kunčičských obyvatel se prudce zvyšoval, jen v období let 1890–1910, kdy imigrace nabývala neintenzivnější síly, se populace navýšila o 3 576 obyvatel. Pokud bychom chtěli srovnat stav z 19. století s počátkem 20. století, dojdeme ke zjištění, že zatím co roku 1843 tady žilo 279 obyvatel, tak v roce 1910 stoupl jejich počet na 4 607. Svého vrcholu dosáhla populace v Kunčičkách v roce 1940. Tehdy zde pobývalo 5 646 obyvatel.

Pokud jde o náboženské vyznání obyvatel, dle sčítání z roku 1921 se k nově ustanovené Církvi československé přihlásilo 386 členů, k evangelickému vyznání 290 věřících, židů tady žilo 32 a bezvěrců 395. K římskokatolickému vyznání se hlásilo 2 275 příslušníků. Obec Kunčičky náležela k farnosti Slezská Ostrava u farního kostela sv. Josefa (a spolupatronky Panny Marie Karmelské). V již zmíněném roce 1921, dne 1. září, se stal administrátorem slezskoostravské farnosti kněz Antonín Fusek (1871–1941, vysvěcen na kněze 5. července 1896 v Olomouci), jenž nahradil dosavadního faráře Eduarda von Rosenberga, odcházejícího do penze.

Jmenování faráře přišlo až 1. ledna 1925, když už měl kněz Rosenberg zaručený příjem v penzi. Celá farnost Slezská Ostrava spolu s Kunčičkami získala v osobě pátera Fuska všestranného duchovního pastýře, o jehož osobnosti a aktivitách se zmiňuje Pamětní kniha farnosti Slezská Ostrava z let 1672–1947 takto: *„P. Antonín Fusek byl čestný děkan, skutečný arcibiskupský rada, katecheta měšťanských škol, farář a činovník mnoha kulturních a charitativních spolků. Byl to muž neobyčejných osobních vlastností. Klidný a přívětivý ke všem. Nikoho vědomě neurazil. Taktní a jemný v jednání s kýmkoliv. Jeho kněží měli rádi svého ‚šéfa‘ jak svého otce. Byl ve vážnosti u katolíků i nekatolíků. Řekl o něm jeden jinověrec: ‚Je to šlechtic duchem.‘ Nikdy své názory, rady a mínění nevnucoval druhým. Dobrotou a konciliací (vyrovnáváním rozporů – pozn. autora) získával však často vše, co chtěl dosáhnouti. Vždy skromný nikdy se netlačil do popředí. A přece bylo jeho jméno známo po celém Ostravsku i mimo něj. Všude byl ve veliké úctě. Pisatel tohoto článku to může potvrdit s odpovědností před dějiny.“*

Velkým Fuskovým dílem, současně odkazem existujícím doposud, je kunčičský kostel. Po svém příchodu do farnosti na prahu první republiky si totiž všiml, že mnoho obyvatel vzlažnělo ve víře, nebo odpadlo od církve, v první řadě v důsledku protikatolické agitace. To ho přivedlo na nápad vystavět v Kunčičkách kostel, ve kterém by se soustředil duchovní život místních věřících. Spolu s příslušníky Římskokatolické církve založil v roce 1923 Spolek pro stavbu kostela v Kunčičkách neboli Kostelní jednotu sv. Antonína Paduánského. Předsednictví vykonával Rudolf Janda. Dne 8. listopadu 1924 udělila Zemská správa politická v Opavě Kostelní jednotě sv. Antonína Paduánského povolení k organizování veřejných peněžitých sbírek mezi věřícím obyvatelstvem i příznivci ve Slezsku po dobu tří měsíců, a to od 1. prosince 1924 do konce února 1925 za účelem vybudování římskokatolického kostela v Kunčičkách. V roce 1927 zažádala slezskoostravská farnost spolu s kostelní jednotou u Wilczkova velkostatku o odprodej pozemku pro výstavbu chrámu i farní budovy. Kupní smlouva mezi obcí Kunčičky a Wilczkovým velkostatkem byla podepsána dne 27. prosince 1926, schválení Státním pozemkovým úřadem v Praze ohlášeno 22. listopadu 1927.

Komisionální šetření a jednání ve věci přezkoušení předložených stavebních plánů pro novostavbu kostela na parcele č. 253 za vedení vládního rady Lyonela Koschuta se konalo dne 7. září 1927. Základní kámen byl slavnostně položen dne 18. října 1927. Zakázku na stavbu chrámu získala stavitelská firma Kolář a Rubý z Ostravy. Finančně i prací pomáhal nejen farář Fusek, ale také mnozí věřící. Vratislavský biskup ThDr. Adolf kardinál Bertram (episkopát 1914–1945, od roku 1929 vratislavský arcibiskup) dne 25. srpna 1928 ustanovil římskokatolickou filiální náboženskou obec v Kunčičkách u Ostravy a zároveň zažádal o státní ratifikaci tohoto pastýřského zřizovacího aktu. Filiální obec s kostelem sv. Antonína Paduánského byla zřízena pod číslem GKT 277, posléze 19. října 1928 potvrzena zemskou správou politickou v Opavě. Dne 2. října 1928 se udála kolaudace nového chrámu, které se zúčastnili mimo jiné zástupci zemské správy politické v Opavě. Kromě schválení objektu kostela byla oficiálně zřízena filiální římskokatolická náboženská obec náležící k farnosti Slezská Ostrava.

Kostel slavnostně vysvětil dne 11. listopadu 1928 vratislavský biskup kardinál Bertram. Následovala pontifikální mše svatá s kázáním a slavný latinský hymnus *Te Deum* (Tebe Bože chválíme). V následujících letech zde sloužili bohoslužby farní vikáři ze sousední Slezské Ostravy, ke které Kunčičky stále náležely jako filiální náboženská obec. Tam se mimo jiné nacházelo sídlo slezskoostravského děkanátu. Zdálo by se, že postavením chrámu se sen obyvatel Kunčiček naplnil. V tomto případě tomu tak nebylo, ihned pokračovala jednání, týkající se zřízení samostatné duchovní správy. Kostelní výbor přípisem ze dne 30. července 1933 žádal Arcibiskupský komisariát v Karviné o dovolení k ustanovení expozitury. Důvodů pro tento krok existovalo hned několik, jak sděluje už zmíněná úřední písemnost: „*Katolická obec v Kunčičkách, aby protikatolickému hnutí a době popřevratové v obci učinila přítrž, vystavila za podpory mnoha dobrodinců, zvláště nejdůstojnějšího pana kardinála ThDr. Adolfa Bertrama, arcibiskupa vratislavského kostela, v němž každou neděli a svátek konají se bohoslužby za velkého účastenství věřícího lidu. Než aby akce katolické obce v Kunčičkách dosáhla svého cíle, považuje kostelní výbor za nutné, aby byla v doznírné době zřízena samostatná duchovní správa a prozatím alespoň expozitura řízena jedním kaplanem ze Slezské Ostravy.*“ Věřící se rovněž obrátili na vratislavského arcibiskupa, ten v roce 1934 částečně vyhověl a prozatímně zřídil u kostela sv. Antonína požadovanou expozituru. Dle kardinála Bertrama Kunčičky splňovaly podmínky pro přítomnost odloučeného působíště kněží ze Slezské Ostravy. Jednak to zajišťovala existence hřbitova, zřízeného v roce 1905, a též budovy pro duchovního, postavené v roce 1934. Prvně úřad kunčičského expozity zastal Jan Kuča.

Období 30. let se zdálo být úspěšným zakončením tohoto procesu. To se však okamžitě nestalo. Vratislavský arcibiskup povolil zřízení samostatné duchovní správy v Kunčičkách na základě přípisu Arcibiskupského komisariátu v Karviné ze dne 11. února 1936. K tomu kardinál nařídil, aby kunčičští žádost doplnili dokladem o usnesení kostelního konkurenčního výboru ve Slezské Ostravě, včetně rezolucí obecních zastupitelstev ve Slezské Ostravě, Muglinově a Kunčičkách ve věci schválení samostatné farnosti u kostela sv. Antonína. Zároveň požádalo římskokatolické filiální kostelní společenství obecní výbor v Kunčičkách o vyřazení Kunčiček z farnosti Slezská Ostrava. Tato žádost byla na obecním zastupitelstvu hned několikrát projednávána, ale zpravidla nedošlo ke schválení. Nepříznivá situace vyvrcholila dne 19. února 1937, kdy přišlo na opětovné odmítnutí prosby filiálního kostelního výboru. Načež člen obecního zastupitelstva Josef Goňca, zároveň příslušník katolické církve, podal odvolání Okresnímu úřadu ve Frýdku. Ten podání námítky odmítl, hlavně z důvodu neuvedení žádných faktických okolností, ze kterých by bylo možno usuzovat, jak

Pohlednice vydaná u příležitosti 25. výročí posvěcení kostela

Interiér chrámu roku 1962

popisované usnesení obecního zastupitelstva postihlo subjektivní práva římských katolíků jako členů zastupitelstva. Mezitím vystřídal expozitu Jana Kuču v roce 1940 nový správce František Nogol, za jehož působení ve filiální náboženské obci byly splaceny finanční závazky spjaté s výstavbou kostela a fary.

Souhlas se vznikem farnosti přišel až na zasedání obecního zastupitelstva dne 18. dubna 1941. Místní neváhali a zažádali o úřední schválení samostatné farnosti také arcibiskupskou konzistoř. K naplnění dlouhé cesty věřících z Kunčiček – zřízení samostatné farnosti – došlo dne 15. srpna 1945. V pořadí třetím expozitou, později administrátorem a prvofarářem, se stal kněz Jan Gruszowski (zemřel v roce 1983, pohřben ve Starém Bohumíně), jenž tu působil až do roku 1978. Dosavadní expozita František Nogol odešel vykonávat činnosti kooperátora a administrátora do farnosti Nový Bohumín. Jan Gruszowski se podle rozhodnutí Úřadu arcibiskupského zvláštního pověřence v Českém Těšíně přemístil z farnosti Bohumín-město do Slezské Ostravy, ve které získal místo prvního farního vikáře, v Kunčičkách pozici expozity. Od 1. srpna 1945 frývaldovský (jesenický), těšínský komisariát s frýdeckým a slezskoostravským děkanstvím včetně nově vznikající farnosti v Kunčičkách již nespadal pod církevní správu vratislavské arcidiecéze. Toto území náleželo nově přímo Svatému stolci. František Onderek jako první a jediný právoplatný apoštolský administrátor setrval v tomto úřadě do roku 1962.

V případě kunčičského chrámu se jedná o jednodílnou stavbu v tradicionalistickém slohu. Roku 1947 byl jeho interiér vymalován dle konceptu akademického malíře Jana Obšila, jenž sám toto dílo realizoval. Soubor nástěnných maleb tvořil Beránek Boží v kněžišti, po stranách presbytáře dva obrazy se sv. Antonínem Paduánským v životní velikosti – jak rozděljuje chléb chudým – a kázání sv. Antonína lidu. Nad vchodem do kostela vyobrazil Pána Ježíše Krista. Kostel je zasvěcen sv. Antonínu Paduánskému, knězi a učiteli církve Řádu menších bratří, jehož členové bývají nazýváni františkáni. Jeho památku si připomínáme 13. června a je uctíván jako patron cestujících, pekařů, snoubenců. Věřícími bývá vzýván rovněž v nouzi.

Současným kunčičským farářem je Dariusz Sputo, který ve farnosti působil od 1. září 2006 v pozici administrátora excurrento, zároveň zastává místo farního vikáře v Hrabůvce. Obrovskou zásluhou faráře Sputa je, že se od roku 2010 nachází v místním chrámu ostatky sv. Antonína Paduánského, jediné v České republice. Z italské Padovy byly do Ostravy přivezeny 19. září 2010. Jedná se o tři centimetry dlouhou kost. K této relikvii se každoročně koná v červnových dnech poutní slavnost, navštěvovaná nejen věřícími z blízkého okolí, ale také z Polska, Slovenska nebo Ukrajiny.

Ostravské čtenářské spolky a Knihovna města Ostravy pěťadesátiletá

Jarmila Burešová

Knihovna města Ostravy si 19. února připomněla již 95 let od svého vzniku. V oblasti kultury je nejdéle působící organizací nepřetržitě poskytující občanům města Ostravy své služby. Byla ustavena na základě zákona o veřejných knihovnách obecních z roku 1919. V roce 1921 následovalo další vládní nařízení, které obcím umožnilo převzít již existující spolkové a soukromé knihovny. Předat léta budovaný fond se spolkům moc nechtělo, takže toto nařízení sehrálo významnou roli.

České veřejné knihovnictví jako knihovnictví obecní, lidové, konstituované a financované samosprávou nevzniklo náhle se založením Československé republiky v roce 1918, nýbrž se již po několik desetiletí vyvíjelo – v období probouzejícího se národního uvědomování vznikaly zprvu ojedinele české knihovny jako součást spolků a neméně důležitou roli sehrály farní a školní knihovny. Za první veřejně přístupnou českou knihovnu čtenářského spolku bývá označována knihovna ve Zlonicích – již v roce 1817, další byla v roce 1818 knihovna v Radnicích na Rokycansku. V roce 1834 byla založena první známá obecní knihovna v Žebráku.

České čtenářské spolky na Ostravsku

Spolky, které vznikaly primárně jako čtenářské, byly doplněny spolky, které půjčování knih poskytovaly jako dodatkovou činnost uvedenou ve svých stanovách. Knihovny byly obvykle umístěny v uzamykatelné skříni v místě schůzek spolků, což bývaly hostince, později sokolovny, orlovy apod. Desítky, výjimečně stovky kusů tiskovin zpravidla nebyly odborně zpracovány, výběr knižních a časopiseckých fondů byl nahodilý, jeho skladba byla tvořena vesměs dary, a tak se zřídka dalo hovořit o kvalitní knihovně. Za nejstarší český čtenářský spolek je na základě dochovaných pramenů označována Občanská beseda v Moravské Ostravě, vzniklá již v roce 1862; starobělská farní čtenářská Beseda sloužila od roku 1867; v roce 1870 byla pak založena Čtenářská beseda ve Františkově Údolí; další významný ostravský spolek Hornicko-čtenářský spolek Salm v tehdy Polské Ostravě vznikl roku 1871. V dalších obcích moravské či slezské části dnešní Ostravy byly zakládány Občanské besedy, Čtenářské a vzdělávací spolky, Národní jednoty. Ve slezské části Ostravy (Hranečník, Hrušov, Krásné Pole, Malé Kunčice, Martinov, Muglinov, Plesná, Poruba, Pustkovec, Polská Ostrava, Radvanice, Svinov, Zárubek) se mezi lety 1891–1912 na vzniku spolkových knihoven podílely i se zástitou Matice opavské Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku a Slezská Matice osvěty lidové.

Všechny tyto spolky s fondem čítajícím desítky až tisíce knih na základě zákona o veřejných knihovnách obecních měly své knihovny předat jako základ nově vznikajícím obecním knihovnám. Ne vždy to ale probíhalo hladce – vždyť byla ohrožena samotná existence čtenářských spolků: za všechny, ne vždy nadšené představitele spolků, to dokládá dochovaný dopis ze 7. dubna 1920:

Slavná správní komise města Přívozu!

Výbor Čtenářského spolku v Přívoze... nemůže se vzdát své knihovny, neboť tím by celý spolek pozbyl svého účelu a významu, jenž tkví v rozšiřování dobré české četby. Zároveň výbor uznal, že jest nutno, aby ještě dále šířil dobrou četbu v Přívoze, právě v době nynější, kdy jest třeba každé srdce české utvrzovati.

Knihovna města Ostravy

Přes všechny obtíže bylo zahájeno půjčování ve veřejné obecní knihovně v Moravské Ostravě 19. února 1921 a knihovnu v Hasnerově ulici v prvním patře budovy bývalé německé chlapecké školy (dnes ulice Purkyňova, parkoviště jako plocha po bombardování) navštívilo první den provozu 19 čtenářů, kteří si půjčili 44 knih. V roce 1922 byla knihovna rozšířena o oddělení pro mládež s fondem 181 svazků a již v průběhu roku bylo uskutečněno 479 výpůjček. Čítárna s téměř denní otevírací dobou (v roce 1922 to bylo 360 dní) byla navštívena 31 427 čtenáři, kteří měli k dispozici 152 novin a časopisů. Česká část čítárny nové knihovny navázala na činnost Masarykovy čítárny Dělnické akademie, působící v téže budově vedle německé knihovny od roku 1919.

V rámci Velké Ostravy od 1. 1. 1924 spolupracovaly pod názvem Knihovna města Ostravy další knihovny, působící v Ostravě: Hrabůvka od 16. 1. 1921, Vítkovice od 18. 2. 1921, Moravská Ostrava od 19. 2. 1921, Mariánské Hory od 3. 4. 1921, Zábřeh nad Odrou od roku 1921, Přívoz od 4. 5. 1922, Nová Ves od roku 1922, Hulváky od roku 1923.

Počátky čtenářství části Ostravanů zajišťovaného KMO lze vystihnout několika citáty:

Reakce uznávaného knihovnického odborníka dr. Josefa Pocha po celostátním sjezdu knihovníků, organizovaného KMO v Ostravě v červnu 1924: „*Vzpomenu-li však na takovou Moravskou Ostravu, kde kol. Šída má dělníky otlučené životem, na které musí přijít nějaký silnější náraz, aby se jich významněji dotkl a kteří i někdy zápasí s technickou stránkou čtení, pochopím, že takové lidi nelze získat knize sentimentálním románem B. Zahradníka-Brodského. Na takové muže musí přijít něco silného, musí přijít nějaký úder a tím v daném případě je nejen Mayovka, ale třeba i detektivka.*“

Bohumil Šída, vedoucí knihovník (v podstatě ve funkci ředitele KMO), na župním sjezdu osvětových pracovníků a obecních knihovníků v roce 1926 v Ostravě reaguje na připravovaný zákon o potlačení brakové

literatury: „*Nebude-li mítí knihovna a literatura čtenářů, kteří dychtí číst knihy živé a ne mrtvé, nemá vůbec smyslu nějakou literaturu tvořit. Byl by to anachronismus, aby v hrůzném prostředí, jako je prostředí ostravské, za něž mluvím, v prostředí, které sociologicky a psychologicky je tak velmi zajímavým objektem studia, čtenáři, kteří prožívají americkým tempem život v celé jeho hrůzné tragice i šílené veselosti, měli číst jen díla, která by zákon, i kdyby byl nejlépe myšlen, dovoloval. Tím dnem bychom mohli zavřít knihovny.*“

Dr. Zdeněk Vavřík jako intelektuál, člověk s ohromným kulturním rozhledem, absolvent Univerzity Karlovy v oboru srovnávací literatura česká a francouzská, nemohl být v žádném případě podezříván z vstřícnosti lidovému vkusu. Nicméně každodenní praxe v ostravské knihovně dala základ formulaci jeho následujícího komentáře k výše zmíněnému článku: „*Pro veřejnou knihovnu průmyslového města s valnou většinou dělnického čtenářstva je s dobrým svědomím a s plnou zodpovědností dobrou knihou Cooperův, Vyzvědač nebo Mayův, Syn lovců medvědů, zatímco si knihovník moc a moc rozmyslí zařazení takové Célineovy, Cesty do hlubin noci.*“

Zjednodušující zkratka zachycující nejen počátky činnosti KMO, ale především demonstrující rozdíl mezi téměř „obrozeneckými“ čtenářskými spolky z konce 19. století a drsnou životní realitou meziválečných let, která prohloubila rozvrstvení obyvatel Ostravska, uzavírá historii počátků čtenářství.

Knihovna města Ostravy je živá a hrdá kulturní a vzdělávací instituce očekávající po pětadevadesáti letech jubilejní rok 2016 s tisícinásobky počtu čtenářů, návštěv, výpůjček... Ostrava změnila tvář.

O historii Knihovny města Ostravy se více dozvíte na adrese: <http://cms.kmo.cz/www/cl-900/3-o-kmo/>

Čerpáno z:

Archiv KMO, nezpracováno.

FRIDRICH, F. *Veřejné knihovny obecní v Československu 1919–1929*. 1931.

GROBELNÝ, A. Národněpolitický život v Ostravě v 2. polovině 19. století. In *Ostrava: sborník příspěvků k dějinám a výstavba města*. 5. 1969.

KLADIWA, P. Kdo vládl v Moravské Ostravě 1880–1914? 2003.

MALINA, J. a kol. Společnost. In *Antropologický slovník, aneb co by mohl o člověku vědět každý člověk: s přihlédnutím k dějinám literatury a umění*. [online]. Dostupné z [www: http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/slovník](http://is.muni.cz/do/1431/UAntrBiol/el/antropos/slovník).

MAZUR, A. K počátkům knihovnictví na Ostravsku. 1962, s. 165–199.

POCH, J. *Knihovny a čítárny*. 1926.

ŠÍDA, Bohuslav. O brakové a pornografické literatuře. *Černá země*. 1926–1927, roč. 3, č. 9, s. 295–297.

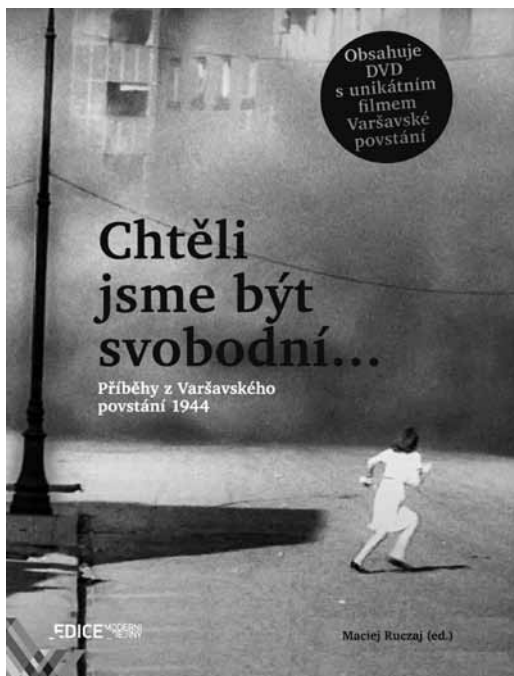
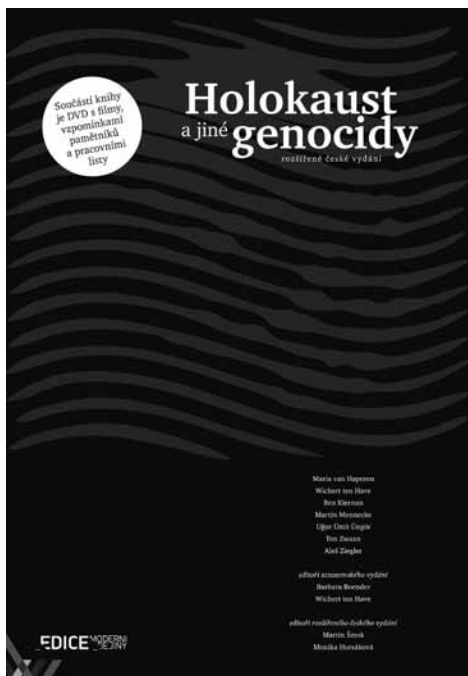
VAVŘÍK, Z. Glosy na okraj citátu. *Černá země*. 1933–1934, roč. 10, č. 5, s. 65–68.

Rok existence Edice Moderních Dějin

Monika Horsáková

První rok existence má za sebou Edice Moderních dějin – nový, tentokrát nakladatelský počín ostravského spolku PANT. Za tu dobu v edici vyšlo sedm titulů, které by neměly chybět v žádné knihovně zájemce o soudobé dějiny či aktuální společenské dění.

Debutovým titulem edice byla kniha *Mezi Východem a Západem* světoznámé americké historičky Anne Applebaumové. Kniha, která čtenářům pomůže pochopit problémy prostoru současného Běloruska a Ukrajiny, je vzrušujícím cestopisem z cest Anne Applebaumové po rozpadajícím se Sovětském svazu od Kaliningradu po Oděsu, ve kterém ovšem najdeme řadu hutných historických vhledů. Neméně pozoruhodným titulem Edice Moderních dějin jsou politické paměti mluvčího polské Solidarity Karola Modzelewského, které vyšly pod názvem *Zaženem dějin klisny*. Kniha, která čtenáře provází půlstoletím polského komunismu i postkomunismu, získala v Polsku mimo jiné cenu za nejlepší historickou knihu roku. Polské historie se týkají i další publikace, které PANT ve své edici v loňském roce vydal. *Tvrz Igora Jankeho o Bojující Solidaritě* (kniha se stala Historickou knihou roku 2015 v Polsku) a *Chtěli jsme být svobodní: Příběhy z Varšavského povstání 1944*. Varšavské povstání je v knize, kterou editorský připravil Maciej Ruczaj, nahlíženo

nikoli prizmatem vojenských velitelů, nýbrž osudů obyčejných lidí: povstalců, jejich protivníků a hlavně civilních obyvatel Varšavy. Kniha tak nabízí pohled na jednu ze zásadních historických událostí nejen Polska, ale i Evropy hned z několika nezvyklých perspektiv, např. vojáka bojujícího na německé straně, ženy-bojovnice povstalecké Zemské armády či ženy, která v době povstání porodila dítě. Součástí knihy je DVD s unikátním filmem Muzea Varšavského povstání. Snímek, na němž se podíleli známí režiséři Jan Komasa a Władysław Pasikowski, kombinuje autentické restaurované záběry s fiktivním příběhem dvou kameramanů, kteří na pokyn velení Zemské armády zaznamenávají každodenní život bojujícího města. Film je složen výhradně z restaurovaných záběrů, tvůrci dokonce požádali odborníky na odezírání o rekonstrukci obsahu rozhovorů zaznamenaných na historických záběrech.

Zatím posledním knižním svazkem Edice Moderních dějin je kniha *Holokaust a jiné genocidy*. Ide o rozšířené české vydání publikace *The Holocaust and Other Genocides*, kterou v roce 2012 vydal nizozemský NIOD (Institute for War, Holocaust and Genocide Studies) a Amsterdam University Press. Vedle staří o genocidě Arménů, holokaustu, kambodžské, rwandské a jugoslávské genocidy v ní přibyla kapitola, věnující se stalinskému teroru na obyvatelstvu Ukrajiny a DVD s dokumentárními filmy, vzpomínkami pamětníků z archivu USC Shoah Foundation – The Institute for Visual History and Education a řadou pracovních listů pro učitele. „*Mnohé mechanismy, které vedly k těm největším genocidám 20. století, jsou ve společnosti, včetně té české, platné i v současnosti. Mám tím na mysli způsob konstrukce nepřítele, propagandistického oddělování uměle definovaných skupin populace, jejich označování, vybičovávání vedoucí k dehumanizaci a oddělování těchto uměle definovaných skupin, to je něco, co se děje dnes a denně. Nejen v zahraničí, ale i u nás,*“ mini Martin Šmok, historik a dokumentarista, který v Česku zastupuje USC Shoah Foundation a který je jedním z editorů rozšířeného českého vydání knihy.

Jak je po prvním roce existence zřejmé, ediční plán Edice Moderních dějin, nesahá po laciných senzacích, nýbrž po knihách, které mají v současné společenské situaci lidem co sdělit. Zkrátka, stejně jako PANT, pomáhají otvírat dveře k hlubšímu poznání historických souvislostí a dnešního světa.

Proč podporujeme Černou kostku

Milena Vitoulová

Jako členové okrašlovacího spolku se ve svém volném čase věnujeme historii Ostravy, objevování významných lokalit, připomínání výrazných osobností a událostí a okrašlování města. Zároveň se ale od počátku své činnosti snažíme aktivně vstupovat do nejrůznějších diskusí na téma rozvoje našeho města, zachrany soch a dalších památek. Na počátku loňského roku jsme založili iniciativu Ostrava je v centru a pokoušíme se rozproudit diskusi o budoucnosti historického centra Ostravy, a to proto, že jsme – až na pár výjimek – nezaregistrovali fundovanou a argumenty podloženou veřejnou rozpravu na toto téma. Je všeobecně známo, že v průběhu posledních desetiletí přijala zastupitelstva města a kraje často rozhodnutí, jejichž důsledky negativně ovlivnily život nejen historického centra města a které jsou dodnes patrné. Domníváme se, že by se chybným a mnohdy bohužel nevratným krokům dalo předejít právě ve veřejných debatách, „provětráním“ problematiky, přizváním expertů či veřejnosti a důkladným zvážením všech argumentů této složité problematiky.

V současné době se schyluje k dalšímu významnému rozhodnutí: jsme svědky usilovné a soustředěné snahy firmy Vítkovice, a.s., a vedení kraje prosadit projekt, který navrhuje umístit Moravskoslezskou vědeckou knihovnu a další novostavby významných kulturních a vzdělávacích staveb na soukromé pozemky firmy Vítkovice, a.s., (do lokality Dolní oblasti Vítkovice), a to bez ohledu na to, že se v historickém centru Ostravy nedaří řešit do očí bijící problém: nezastavěné volné městské parcely a opuštěné budovy, které by mohly být oživeny právě novostavbami kulturních a vzdělávacích institucí.

Na tuto skutečnost i nesprávnou argumentaci, používanou při prosazování výše uvedeného kroku, poukazujeme již od loňského roku různým způsobem:

V bulletinu Krásná Ostrava 02/2015 – viz témata o stavu památkově chráněných budov a o vývoji přípravy Moravskoslezské vědecké knihovny.

Debatami a akcemi organizovanými Antikvariátem a klubem Fiducia ve spolupráci s naším spolkem

- únor 2015 – happening za živé historické centrum Ostravy
- duben 2015 – happening za Černou kostku (vítězný projekt vědecké knihovny dle řádné architektonické soutěže z dílny architektů Kuby a Pilaře)
- květen 2015 – veřejná debata v Divadle Loutek za účasti primátora, zástupce kraje a zástupců odborné veřejnosti na téma oživení centra Ostravy
- červen 2015 – veřejná debata v Divadle loutek za účasti primátora a zástupců odborné veřejnosti na téma vědecká knihovna a architektonické soutěže – jejich principy, příprava, výsledky
- září 2015 – setkání v klubu DOCK za účasti primátora, zástupců DOV a zástupců zastupitelstva a kulturní veřejnosti na téma – centrum Ostravy a hledání cest, jak je oživit.

Osobní účasti na jednáních v roce 2015:

- září 2015 – dopis zastupitelům a následná účast na schůzi zastupitelstva kraje –pořizovatele vědecké knihovny
- listopad 2015 – účast na neveřejném semináři zastupitelů kraje

Na zářijové schůzi zastupitelstva kraje se po našem příspěvku v diskusi, která trvala celou hodinu a jejíž zápis najdete na stránkách www.krasnaostrava.cz v sekci Černá kostka, zastupitelé usnesli, že problematika výstavby vědecké knihovny je příliš složitá na to, aby se dala vyřešit na schůzi. Zároveň se shodli na tom, že bude uspořádán seminář za účasti zastupitelů, odborníků, autora projektu Černá kostka Ladislava Kuby a Josefa Pleskota, autora objemové architektonicko-urbanistické studie knihovny a dalších kulturních objektů v DOV, zadané Dolní oblastí Vítkovice a z větší části uhrazené krajem.

Černá kostka – vítězný návrh vědecké knihovny ateliéru Kuba a Pilař, vzešlý z architektonické soutěže v roce 2004

Stalo se však, že na seminář byli pozváni jen zastupitelé kraje a architekt Josef Pleskot, autor projektu vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice. O datu konání semináře jsme se dozvěděli jen náhodou, na seminář jsme nebyli pozváni ani po písemném upomenutí, v němž jsme upozorňovali, že zastupitelstvo kraje schválilo účast odborné veřejnosti. Přestože jsme nebyli pozváni, na daný seminář jsme přišli a byli jsme vpuštěni do sálu s tím, že se ale nebudeme moci účastnit diskuse. Seminář se bohužel smrškl na prezentaci studie architekta Pleskota, který představil svou vizi knihovny v DOV, a přednášku, při níž nám byl nakonec povolen jediný krátký dotaz.

Na dotaz opozičních zastupitelů, proč není vedena diskuse o projektu tzv. Černé kostky (řádně vysoutěžený projekt novostavby vědecké knihovny naproti Domu kultury města Ostravy), vedení kraje zastupitelům sdělilo, že tématem semináře je pouze záměr postavit knihovnu v Dolní oblasti Vítkovice. Na závěr přednášky byl přednesen i další postup: rozpracovat studii vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice podle návrhu architekta Pleskota do stupně dokumentace pro územní řízení a tuto předložit během 3. – 4. kvartálu 2016 ministerstvu.

V lednu 2016 jsme díky ochotě opozičních zastupitelů získali k nahlédnutí objemovou architektonicko-urbanistickou studii z dílny architekta Josefa Pleskota z března 2015, která byla prezentována na zmíněném semináři zastupitelů v prosinci 2015. Na základě této studie bylo možné ověřit deklarované objemy i další skutečnosti a z nich vyvodit předpokládané finanční náklady – porovnání ceny vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice architekta Josefa Pleskota a Černé kostky architektů Kuby a Pilaře, která vzešla z řádné architektonické soutěže.

Po seznámení se studií byly také podány žádosti o odpovědi na naše otázky podle §106, a to Ministerstvu pro místní rozvoj, Ministerstvu kultury, Národnímu památkovému ústavu a Svazu knihovníků.

Výsledkem je zjištění:

Naše argumenty, kterými jsme věci uváděli již v květnu 2015 na pravou míru, jsou oprávněné.

Naopak – dva základní argumenty, používané pro prosazení novostavby vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice a pro zdůvodnění zamítnutí hotového projektu Černé kostky, jsou zavádějící:

- tvrzení, že knihovna v DOV bude levnější, není oprávněné; naopak – bude dražší než Černá kostka;
- tvrzení, že vědeckou knihovnu lze stavět jen v areálu Národní kulturní památky Dolní oblast Vítkovice kvůli dotacím, není oprávněné; naopak – v případě realizace knihovny v Dolní oblasti dle studie architekta Pleskota nelze počítat s dotací Ministerstva pro místní rozvoj.

Vědecká knihovna v Dolní oblasti Vítkovic by byla dražší než Černá kostka, nelze na ni čerpat evropskou dotaci a znamenala by výrazné bourání národní kulturní památky

Rádi bychom veřejnost seznámili s novými informacemi a potvrzeními správnosti našich předchozích upozornění ve věci plánované výstavby Moravskoslezské vědecké knihovny, respektive kontroverzního záměru umístit vědeckou knihovnu do Dolní oblasti Vítkovice.

Seznámili jsme se s objemovou architektonicko-urbanistickou studií, zpracovanou v březnu r. 2015 (na základě objednávky Dolní oblasti Vítkovice – zájmového sdružení právnických osob, z větší části uhrazenou MS krajem), i dalšími okolnostmi přípravy. Zároveň jsme k dané problematice získali odpovědi na dopisy s žádostí o informace dle zákona č. 106/1999 Sb od ministra kultury Daniela Hermana, generální ředitelky NPÚ Naděždy Goryczkové a Ministerstva pro místní rozvoj. Na základě výše uvedeného konstatujeme, že zdůvodnění, která v této souvislosti slyšíme, neodpovídají skutečnosti.

- 1) Knihovnu v DOV nelze financovat z evropské dotace (Zažádali jsem o vyjádření dle §106 Ministerstvo pro místní rozvoj, citujeme z odpovědi ze dne 10. 2. 2016: „MMR zastává stanovisko, že výstavbu knihovny v DOV z IROP nelze podpořit.“).
- 2) Knihovna v DOV nebude levnější ani hospodárnější než Černá kostka, jejíž projekt vzešel z regulérní architektonické soutěže a je připraven k realizaci. Naopak, bude dražší, což můžeme doložit na základě Porovnání objemových bilancí a finančních nákladů, které rádi poskytneme zájemcům o tuto problematiku.
- 3) V případě realizace knihovny v DOV bude dle architektonicko-urbanistické studie z března 2015 zbourána další část Národní kulturní památky a narušena dominantanta tzv. Ostravských Hradčan. Generální ředitelka NPÚ Naděžda Goryczková uvedla, že projekt většího zásahu do části celku vysokých pecí s vestavbou tří objektů rozmístěných obdobně jako v aktuální objemové architektonicko-urbanistické studii byl projednáván dne 12. 6. 2013 Vědeckou radou Generální ředitelky NPÚ a tento záměr NEBYL vědeckou radou v roce 2013 doporučen.
- 4) Projekt knihovny v Dolní oblasti Vítkovice nevzniká na základě architektonické soutěže – tedy v souladu s Politikou státu a zákonem o zadávání veřejných zakázek.
Ministr kultury Daniel Hermana ve svém vyjádření uvedl, že rozhodnutí postavit vědeckou knihovnu bez architektonické soutěže je plně v kompetenci krajského úřadu a Ministerstvo kultury nemá pravomoc do těchto procesů vstupovat. Přesto v září 2015 na tiskové konferenci veřejně podpořil výstavbu vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice bez architektonické soutěže. Jsme přesvědčeni, že ministr kultury by měl aktivně hájit státní dokument Politika architektury a architektonické soutěže, zejména jde-li o významnou veřejnou stavbu, na jejímž financování se zřejmě bude Ministerstvo kultury podílet. Rádi bychom upozornili na fakt, že žádná z krajských knihoven v ČR po roce 1990 nebyla realizována bez architektonické soutěže a Moravskoslezský kraj by v tomto získal neslavný primát.
- 5) Přístupnost knihovny v DOV pro veřejnost by byla nesrovnatelně horší než k tzv. Černé kostce. Černá kostka je situována na významné městské třídě ul. 28.října, v návaznosti na zastávku MHD, navíc na pozemku města, zatím co knihovna v DOV by byla umístěna v soukromém areálu firmy Vítkovice, a.s. Je navíc nepochybnitelné, že právě bezproblémový přístup veřejnosti je zárukou optimálního a úspěšného fungování každé knihovny.

Jsme proto znepokojeni skutečností, že o změně umístění knihovny a její přípravě neprobíhá relevantní diskuse. Naopak, jsme svědky jejího prosazování pomocí jednostranné argumentace, která je dle našeho názoru krajně nešťastná. Proto do diskuse vstupujeme a uvádíme věci na pravou míru. Velmi bychom spolu se širší ostravskou veřejností uvítali, kdybychom se společně zasadili o rozumné pokračování kroků vedoucích k realizaci projektu knihovny – Černé kostky.

Návrh architekta Pleskota na knihovnu a další kulturní stavby v areálu DOV, publikovaný na portále iDnes.cz v roce 2015

Jsme přesvědčeni, že tzv. Černou kostku lze postavit – vzhledem k hotovému a připravenému projektu – rozumněji, hospodárněji, jednodušeji a o několik let dříve než knihovnu v Dolní oblasti Vítkovice, bez komplikovaného jednání, odkupu soukromých pozemků, bourání části vysokých pecí – národní kulturní památky, bez budování přístupových komunikací včetně inženýrských sítí a podobně. Novostavba Černé kostky by současně výrazně přispěla ke scelení zástavby podél páteřní celoměstské třídy 28. října a vytvořila by s protilehlým Domem kultury města Ostravy důležitý kulturní soubor. Rádi bychom upozornili také na fakt, že záměr výstavby vědecké knihovny v Dolní oblasti Vítkovice je v rozporu s předvolebním cílem politických stran zasazovat se o oživení chátrajícího centra hlavního krajského města. Zároveň je tento záměr v rozporu s názorem občanů Moravskoslezského kraje, jak byl opakovaně vyjádřen v několika na sobě nezávislých mediálních anketách.

Porovnání objemových bilancí a finančních nákladů knihovny v DOV a knihovny Černé kostky

DOV – Objemová architektonicko-urbanistická studie z 31. 3. 2015: Objem knihovny uváděný v bilančním přehledu studie je 89 370 m³

Poznámka: do bilance uvedené ve studii však nejsou započteny následující objemy:

a) *suterén: 30 x 60 x 7 = 12 600 m³*

Na výkrese 1. podzemního podlaží a na řezech jsou vyznačena dvě podzemní podlaží. Knihovna se bez podzemní části neobejde; podle stavebního programu jsou určena pro technické zařízení, sociální zázemí, údržbářské dílny atd.

(Uvedené provozy jsou – v souladu se stavebním programem – v Černé kostce obsaženy).

b) *část objektu před vstupem: 22 872 m³*

Na výkresech 1. podzemního a 1. nadzemního podlaží a na řezech je před vstupem do knihovny zakreslen objekt obsahující rampu navazující na parking – pro knihovnu se ve studii v přehledu bilancí uvažuje s 227 parkovacími místy – a na podzemní část knihovny. Tento objekt je pro provoz knihovny nezbytný – nelze počítat s tím, že by se ve vstupním prostoru mísil nástup návštěv, rampa pro zásobování a vjezd do podzemní části.

Pro tyto provozy je ve studii navržen průběžný objekt pro 608 stání s jedním nadzemním a třemi podzemními podlažími, jehož alikvotní část je nutné započítat do celkové bilance objemu knihovny – výpočet:

průběžný objekt – podzemní parking: 168 x 32 x 10 = 53 760 m³

průběžný objekt – nadzemní část: 60 x 25 x 5 = 7 500 m³

celkem průběžný objekt: 53 760 + 7 500 = 61 260 m³

objem/1stání: 61 260 m³/608 stání = 100,76 m³/stání

aliquotní část objemu pro 227 stání knihovny: 100,76 m³ x 227 stání = 22 872 m³

- c) tzv. „Ulice“ probíhající v části VP6: $20 \times 25 \times 11 = 5\,500 \text{ m}^3$
Na výkrese 5. nadzemního podlaží je tato část vyznačena barevně jakožto součást knihovny, stejně jako v příložených fotografiích modelu stavby knihovny.

Celkem nezapočteny objemy $a + b + c = 40\,972 \text{ m}^3$, takže

- 1) Celkový faktický objem knihovny $= 89\,370 \text{ m}^3 + 40\,972 \text{ m}^3 = \underline{130\,342 \text{ m}^3}$
- 2) Ukazatel Kč/m³ objemu (obestaveného prostoru):
Stavební standardy/2016 – v oddíle 801/Budovy občanské výstavby – uvádějí průměrnou cenu budov v této kategorii $7\,520 \text{ Kč/m}^3$
(Pozn.: na semináři dne 25. 11. 2015 odpověděl Ing. arch. Josef Pleskot na otázku týkající se finančních nákladů knihovny, že předpokládá ukazatel ve výši: $5\,500 \text{ Kč/m}^3$. Tato částka je nereálná).
- 3) Finanční náklady hlavního stavebního objektu knihovny vycházejí ve výši: $130\,342 \text{ m}^3 \times 7\,520 \text{ Kč/m}^3 = \underline{980\,171\,840 \text{ Kč}}$.
Vzhledem k výrazně členitému objemu budovy je však na místě předpokládat cenu vyšší.

Knihovna Černá kostka – dokumentace pro provedení stavby – úprava po úsporách v r. 2009

- 1) Objem knihovny (obestavený prostor) $= \underline{90\,010 \text{ m}^3}$
- 2) Ukazatel Kč/m³ objemu (obestaveného prostoru) $= \underline{8\,110 \text{ Kč/m}^3}$
- 3) Finanční náklady hlavního stavebního objektu $= \underline{730 \text{ mil. Kč}}$.

ZÁVĚR: POROVNÁNÍ OBOU HLAVNÍCH OBJEKTŮ KNIHOVNY

DOV **980 mil. Kč** (zaokrouhleno), bez bouracích prací konstrukcí kolem vysoké pece VP6
ČK **730 mil. Kč** (zaokrouhleno)

Finanční náklady jsou uvedeny v obou případech bez interiéru a vybavení, bez inženýrských sítí a napojení na dopravní infrastrukturu a bez DPH.

Kromě uvedeného porovnání je zřejmé, že finanční náklady pro napojení Černé kostky, situované na ul. 28. října – v přímé návaznosti na existující městskou dopravní a inženýrskou infrastrukturu – budou nižší v porovnání s knihovnou v DOV, kde se musí nejdříve vybudovat.

Z uvedeného porovnání vyplývá, že opakovaná prohlášení, že knihovna v DOV bude levnější než Černá kostka, neodpovídají skutečnosti.

Rekonstrukce hlavního nádraží – hrozí demolice krytého předprostoru před vlastní výpravní budovou hlavního železničního nádraží?

Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu se v letošním roce vyjádřil ke kuloární informaci o záměru případné demolice krytého předprostoru před vlastní výpravní budovou železničního nádraží. Na základě našeho dopisu, adresovaného vedení Statutárního města Ostravy, nám bylo přislíbeno sestavení generelu k plánované další etapě rekonstrukce hlavního nádraží, respektive prostoru před nádražím. Nad obsahem generelu zpracovaného zástupci Statutárního města Ostravy by se v brzké době měla sejít skupina (za účasti našeho spolku), která by vytvořila strategii dalšího postupu. Ta by měla zahrnovat i ty oblasti, o nichž jsme se zmiňovali v našem dopise, který zde zveřejňujeme v plném znění:

Dopis adresovaný vedení Statutárního města Ostrava ve věci záměru rekonstrukce dopravního terminálu u železničního nádraží Ostrava hlavní nádraží.

Vážený pane primátore, vážený pane náměstkú,

obracíme se na Vás s prosbou o schůzku ohledně záměru rekonstrukce dopravního terminálu u železničního nádraží Ostrava hlavní nádraží.

Dozvěděli jsme se, že byl oživen záměr revitalizace smyčky mezi výpravní budovou nádraží a objektem hlavní pošty. V rámci tohoto záměru se uvažuje o výrazné přestavbě, nebo dokonce likvidaci dosavadního architektonicko-urbanistického řešení přednádražního prostoru, včetně úvahy o demolicí krytého předprostoru před vlastní výpravní budovou železničního nádraží.

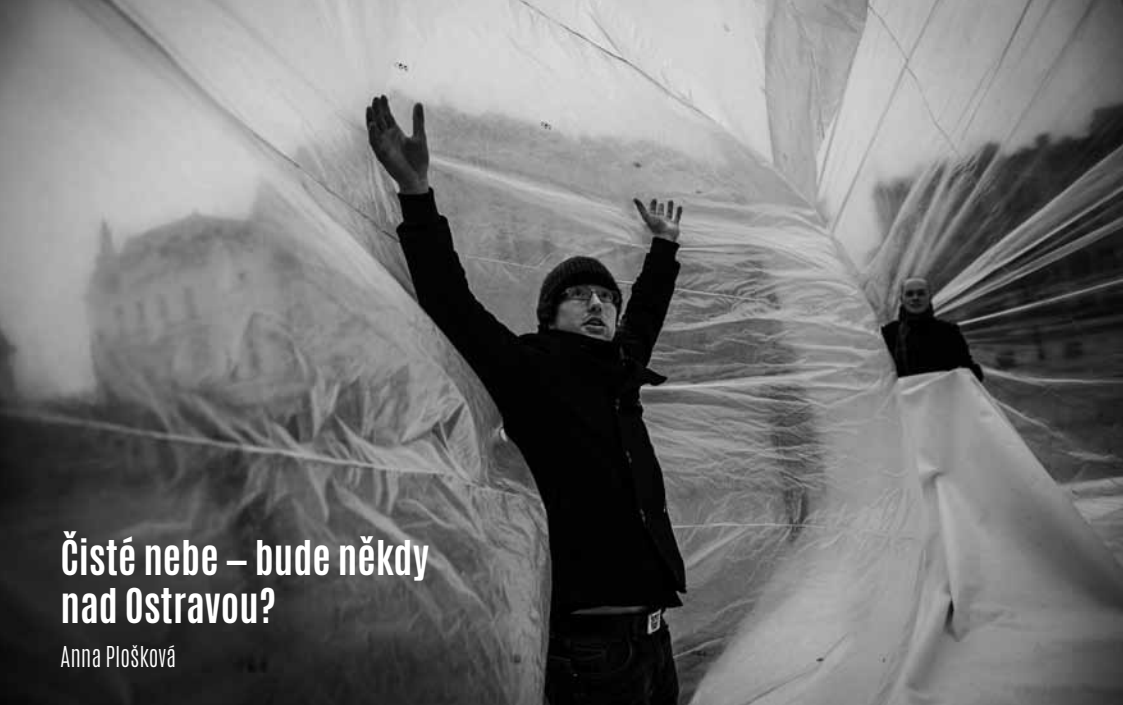
Tato část tvoří integrální součást architektonického pojetí jednoho z nejdůležitějších dopravních terminálů našeho města, vybudovaného v 1. polovině 70. let minulého století na základě projektu brněnského architekta L. Laciny z 2. poloviny 60. let. Jedná se o jeden z mála příkladů pozdně modernistické architektury 60.–70. let minulého století s uplatněním principů organické tvorby, patrných v zaoblených tvarech pergoly s kruhovým světlíkem nad odpočinkovým prostorem. Uvedená realizace je jedinečná nejen v rámci českých zemí a bylo by velkou chybou, aby byla zničena nebo poškozena v rámci neuvážených a jednostranných zásahů. Domníváme se, že město, jakožto vlastník a správce předprostoru, by mělo přispět k záchraně tohoto unikátu. Obáváme se, aby nebyl uvedený prostor zničen. Jde o významnou stavbu druhé poloviny 20. století i v nadregionálním významu. Bohužel, dosavadní trend v oblasti péče o architektonické dědictví 2. poloviny 20. století je velmi negativní a likvidace význačných staveb nedávné doby nás připravuje nejen o význačné příklady tehdejší tvorby, ale i o jednu ze zásadních vrstev vypovídajících o vývoji moderní Ostravy.

Rádi bychom se na toto téma s Vámi co nejdříve setkali. Děkujeme Vám za pozornost a odpověď.

S pozdravem

Ilona Rozehnalová a Martin Strakoš
za okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu

V Ostravě dne 14. 1. 2016

Čisté nebe – bude někdy nad Ostravou?

Anna Plošková

Když mi před nedávnem zvonil telefon a ozval se z něj známý hlas Jiřího Hrušky, přistála mi nejen nabídka (stát se členkou ostravského okrašlovacího spolku, což mne, příznám se bez ostychu, velmi potěšilo), ale současně s ní přišla i prosba o text do bulletinu Krásná Ostrava. Bez váhání jsem přikývla, že něco napíšu ráda, o to víc že se příspěvek měl týkat mé současné hlavní aktivity – práce pro Čisté nebe, organizaci, která už více než pět let rozhání ostravská mračna. S blížícím se deadline a odevzdáním článku mé nadšení začalo lehce opadat a já se začala sama sebe ptát – co bude hlavním smyslem sdělení a hlavním obsahem tohoto textu?

Nuže, pro ty z vás, kteří Čisté nebe neznají – jde o neziskovou organizaci založenou roku 2010, jež si za cíl klade prosazovat právo obyvatel Ostravska na čistý vzduch. Vedle toho se věnujeme informování a zapojování veřejnosti do diskuse o životním prostředí na Ostravsku a také watchdogové činnosti. Krom vědeckých kaváren na daná témata (např. Vliv ovzduší na zdraví s MUDr. Radimem Šrámem, DrCs., který vedl se svým týmem výzkum v Radvanicích a Bartovicích) šíříme také osvětu. Informujeme zejména o zdravotních dopadech znečištěného ovzduší, sledujeme politiky při jejich konání a snažíme se na ně vytvářet patřičný nátlak v místech žádoucích. Absolvovali jsme řadu Think tanků – setkání s odborníky –, jejichž smyslem bylo dovozdit se více o tématech, ve kterých si nejsme stoprocentně jisti, a nabrat v daných oblastech potřebné znalosti a argumentační dovednosti.

Má předchůdkyně ve funkci ředitelky Čistého nebe, Markéta Ubíková, byla zapálená především pro nové technologie a hlavně díky jejímu nadšení má dnes řada Ostravanů ve svých chytrých telefonech aplikaci SmogAlarm, která ukazuje hodnoty znečištění prachovými částicemi, oxidy dusíku a dalšími v Ostravě „oblíbenými“ látkami, variabilními podle místa, kde se zrovna nacházíte. Tato data získáváme od Českého hydrometeorologického ústavu. I já, donedávna zarytá odpůrkyně chytrých telefonů, jsem si jeden pořídila a aplikaci používám a považuji ji za výbornou. Člověk se díky ní může poměrně rychle rozhodnout, jak naplánovat své denní aktivity, a vynechat například jízdu na kole do práce ve dnech, kdy je znečištění ovzduší nejhorší.

Čisté nebe stojí též za webovou aplikací Čistý komín, kam lidé přidávají fotografie čmoudících komínů svých sousedů, a vytváří tak mapu znečištění v Moravskoslezském kraji. Jedním z posledních výrazných

počinů je kampaň Vypakujsmog, v rámci níž jsme ve spolupráci s právníky z Frank Bold připomínkovali Program zlepšování kvality ovzduší (PZKO) pro aglomeraci Ostrava/Karviná/Frýdek-Místek, dokumentu Ministerstva životního prostředí. Požadujeme v níkonkretizaci některých prozatím velmi vágních, a proto nevyamahatelných opatření, která mohou vést ke zlepšení ovzduší (např. stanovit časový plán a průběžnou kontrolu, emisní stropy pro fugitivní emise, přezkum povolení všech provozů, které nemají BAT = nejlepší dostupná technika atd.).

Jak se nám v boji za lepší ovzduší daří? Je to boj s větrnými mlýny, nekonečný boj s továrnami a těžkým průmyslem, nebo postupná změna a zlepšení? V první řadě je to běh na dlouhou trať. V této snaze lehce závidíme Krakovu, protože má organizaci, na kterou obyvatelé města slyší: Krakowski Alarm Smogowy je veleúspěšná neziskovka, která už léta bojuje za čistý vzduch, a nutno říci, že má poměrně masivní podporu místních. Nedávno se jí podařilo prosadit tzv. antismogový zákon, který dává obcím pravomoc zakázat topit uhlím – znečištění z lokálních topenišť je v Polsku jedno z hlavních témat vzhledem k zástavbě a obecně zvyku Poláků topit levným palivem. Srovnávat Ostravu s Krakovem je ale trochu nešikovné – hovoříme o zcela jiných socioekonomických podmínkách a struktuře obyvatel, tím pádem i o zcela jiné míře podpory.

Ostrava si proto musí najít svou vlastní cestu, leč inspiraci lze čerpat i kousek za hranicemi. Proto je mimo jiné současným plánem Čistého nebo navázat česko-polskou spoluprací s polskými neziskovými organizacemi a společně vytvořit kampaň týkající se přeshraničního přenosu znečištění, záležitosti tolik opředené nejrůznějšími mýty. Pokud nám vyjde grantová žádost, mělo by se v následujících měsících jednat o naši hlavní aktivitu. Současně s ní se chceme zaměřit na monitorování kotlíkových dotací. Vzhledem k tomu, že znečištění z domácího vytápění výrazně přispívá ke zhoršené kvalitě ovzduší, je našim cílem dále upozorňovat na fakt, že výměna kotlů má své místo a ti, kdo páli odpadky, své místo nemají. Kontroverzní novela zákona o ochraně ovzduší, která podle mnohých podporuje prolamování domovní svobody, se nám v současné chvíli jeví jako jeden z mála nástrojů, umožňujících postihnout jednotlivce, kteří zamořují celou vesnici.

Možná je chyba už jen v tom, hodnotit a nahlížet na celou situaci jako na boj za lepší ovzduší. Tuším, že boj stojí člověka hodně sil a kýžený výsledek bývá často vzdálený. Třeba by bylo příhodnější pohlížet na celek tak, že je nutné bojovat, zároveň ale věřit ve změnu a myšlenkový obrat. Protože jsem spíše optimista – nebo si to o sobě alespoň stále myslím, možná také žiji příliš ponořena ve své sociální bublině –, vnímám čím dál intenzivněji, že se něco mění a lidé začínají přemýšlet jinak, že boom konzumerismu začíná odeznívat a s ním i touha žít ve světě, ve kterém po nás zbyde tak akorát potopa.

Žijeme na omezené planetě s omezenými zdroji, ne naopak, do nekonečna spotřebovávat nelze, měla by existovat rovnováha podobná té, která panuje ve světě přírodním, ze kterého se člověk zvláštním děním vydělil natolik, že návrat se zatím zdá být na míle vzdálen. Když pak navíc žijete ve městě, jako je Ostrava, dopadá na vás tlak tohoto světa tak nějak tíživěji, protože máte nadosah velkou část problému, o kterém si jinde jen čtou úryvky v novinových člancích. Dýcháme toxický vzduch, žijeme v místě, které se sice kdysi pyšnilo svou průmyslovou majestátností, její následky v podobě zdevastovaného životního prostředí si ale neseme dodnes a dodnes jsme nepřišli na to, co s nimi. Dlouhodobý strategický plán, který by nastínil, jakým směrem by se náš region měl ubírat, v podstatě neexistuje. A až lze vysledovat náznaky snah, pořád se zdá, že je jich jaksi málo, přitom změny klepou na dveře a následky mohou být v tomto regionu katastrofální (viz situace v OKD).

Ostatně – což českými médii proběhlo spíše marginálně a jaksi bez hlubšího zájmu a reflexe – v prosinci 2015 proběhla v Paříži klimatická konference, která dala světu masivní signál, jakým směrem se jeho vývoj má ubírat: a sice k ěře bezfosilní. Nese s sebou jasné poselství pro investory: neinvestujte do fosilních průmyslových odvětví, je čas na investice do obnovitelných zdrojů! Lidstvo by se mělo ještě v tomto století zbavit závislosti na fosilních palivech a udržet nárůst globální teploty pod 2 °C. Třeba pro Ostravu poměrně výrazná zpráva. Slyšeli jste ale, že by některý z místních politiků tento závěr dále komentoval? Tendence „komentovat“ situaci můžeme vysledovat leda u společnosti NWR, která – zdá se – dává rychle ruce pryč od těžebních dolů. Nelze si nevíšimnout předsmrtných křečí OKD a ohromné míry nezodpovědnosti mocných, kteří se snaží zmizet předtím, než propuštěným horníkům zajistí řádnou rekvalifikaci a vhodný

sociální program, který by jim pomohl najít si nové místo ve společnosti. Je to stejný princip, na kterém funguje naprostá většina nadnárodních korporací, a těžko bychom asi hledali výjimku. V každém případě se i Ostrava připojila k Paktu starostů a primátorů, který obce zavazuje k tomu, aby se na klimatické změny začaly adaptovat a především: aby snížily emise skleníkových plynů. V souvislosti s tím se jeví jako pozitivní zpráva, že Ministerstvo životního prostředí pořádá v dubnu v Ostravě konferenci na téma Smart Cities v zemích Visegrádské čtyřky. Čistě nebe určitě bude u toho a jsem upřímně zvědavá, co si z konference odnese.

Ostrava má smůlu v mnohém: v její blízkosti stojí nadnárodní korporace, továrny jsou tu v podstatě v centru města. Vůle řešit situaci je, ale za jaký konec ono řešení uchopit? Vedou se nekonečné debaty o tom, odkud vítr vane – je to z Polska? Nebo z dopravy? Nebo snad z lokálních topenišť? A z průmyslu vůbec ne? Tyto debaty jsou ideální na mrhání energií, protože v honbě za snahou určit hlavního viníka se zapomíná na fakt, že mnohem lepší než donekonečna hledat toho, kdo nese největší podíl viny, je začít situaci pomalu a postupně řešit. Já se přitom domnívám, že i v regionu natolik průmyslovém, jako je Ostravsko, lze začít malými krůčky. Jediná organizace samozřejmě všechna témata nepokryje, ale pokud začne jednotlivé body řešit více různých subjektů, které by na určité úrovni spolupracovaly, jistě by to ke zlepšení ovzduší přispělo více než nekonečné dohadování se o tom, kdo za to všechno může a kdo za to může nejvíc. Je zřejmé, že průmyslové znečištění mezi ostatními dominuje a je úkolem občanských iniciativ upozorňovat na strategie, které se průmysl rozhodne používat, stejně tak jako je potřeba občanského tlaku a politické vůle.

Nic z výše zmíněného nás ale neopravňuje zbylé zdroje ignorovat a nejtít v souladu s evropskými trendy a omlouvat tím své špatné návyky. Týká se to třeba automobilismu – zkuste říct nějakému řidiči, že nechápete, proč nemůže parkovat za městem a centrum Ostravy si pak projít po svých, vždyť je poměrně malé a v pěší vzdálenosti naleznete téměř vše... Mým cílem je rozvířít myšlení v souvislosti s problémy, kterým v Ostravě čelíme. Myslím, že je načase začít přemýšlet globálně a situaci, kterou zažíváme, vnímat více v celosvětovém kontextu. Více v duchu myslí globálně, jedné lokálně. Když si uvědomíme souvislosti a podobnost situace, která panuje jinde, se stavem, který zažíváme právě teď a tady, možná si v našich snahách za lepším ovzduším nebudeme připadat tak osamocené. V České republice držíme sice nelichotivé prvenství v koncentraci rakovinotvorného benzo(a)pyrenu a polévatého prachu, v Evropě ale až tak sami nejsme. Podobný vzduch dýchají Poláci a Bulhaři, státy tzv. Globálního Jihu netřeba čtenáři dlouze představovat. Ptám se proto na závěr: opravdu jsme museli dospět až tak daleko, abychom si začali uvědomovat míru, jakou sami sobě škodíme? A lze se vůbec vrátit zpět? Věřím, že ano – jinak bych se asi nemohla věnovat své práci. Gándhí říkal: Země má dost na to, aby uspokojila lidské potřeby, ale ne dost pro lidskou chamtivost. Je načase zřít se nadbytku, dobrovolně se uskromnit, a žít tak život šťastnější a zcela jistě i mnohem zdravější. Pro nadnárodní korporace to platí dvojnásob. Už i oscaroví herci o tom ví své.

Záchodky na Náměstí Jiřího z Poděbrad ve Vítkovicích

Ondřej Durczak

Záchodky po dokončení v roce 1992–1993, archiv Ing. arch. Valčíkové

První záchodky na Náměstí Jiřího z Poděbrad ve Vítkovicích vznikly patrně již v období konání trhů. Až do první poloviny devadesátých let 20. století však tato služba veřejnosti na vítkovickém náměstí představovala spíše bezútěšnou podobu.

Myšlenka důstojnějšího vzhledu veřejných toalet se začala rodit až po roce 1989. Protože ještě v devadesátých letech patřilo Náměstí Jiřího z Poděbrad k významnému dopravnímu bodu, z něhož vyjížděla řada autobusových linek mimo město i do zahraničí, jevil se vybudování nových záchodků jako nezbytná věc. Radní Vítkovic navíc vycházeli z myšlenky, že ruch místních i cestujících obyvatel bude mít vzestupnou tendenci, která bude důsledkem stavebního rozvoje náměstí, dojížděním za prací do Vítkovických železáren apod. Zadavatelem posledních veřejných toalet na Náměstí Jiřího z Poděbrad byl městský obvod Vítkovice, investorem firma Kvazar a projektantem architektonická kancelář Archikon. Ta přišla na začátku roku 1992 se dvěma projekty. První, od architekta M. Chovančíka, představoval kromě záchodků také realizaci bistra v jednotně propojeném a architektonicky moderním celku. Celkový rozpočet této stavby byl 2,1 milionu korun. Útvar hlavního architekta města Ostravy ji však nedoporučil realizovat, především kvůli její prostorové náročnosti a problematice začlenění masivního objektu do prostoru náměstí. Naopak se přikláněl ke studii N. Valčíkové, která se před rokem 1989 v podniku Obchodní projekt soustředila na navrhování nákupních středisek v regionu Severní Moravy.

Provedení vítězného plánu projektu nástavby vítkovických záchodků architektky Valčíkové vyžadovalo částku 262 tisíc korun, ve skutečnosti se však celková cena podle Ostravského večerníku (14. 4. 1993) vyšplhala na půl druhého milionu korun. Návrh s názvem „Secese“ byl tvořen dvojicí nevšedních vstupů do suterénních prostor toalet. V povrchové části se nacházela lampa veřejného osvětlení a záhon. Přestože šlo o nevelkou stavbu, byla její realizace poměrně náročná. Nesnadné stavební provedení se projevilo zejména ve využití zkoseného cylindrického tvaru vchodů nebo

Již uzavřené záchodky dne 1. 11. 2011

v zakulacených okrajích betonového stupínku. Zde i na vchody byly použity kabřincové obklady, jejichž vzhled korespondoval s cihlovou architekturou bývalé Měšťanské dívčí školy. Nepravidelnost se týkala také opláštění vchodů, na něž bylo využito kombinace kovu a skla. Téměř každá ze skleněných tabulek vsazených do ocelové kostry pláště měla odlišný tvar. Stavba tak vyžadovala nadstandardní dohled architektky.

Po dokončení reagoval na nově postavené záchodky Ostravský večerník, který v ostře hodnotícím článku ze dne 14. dubna 1993 přirovnal stavbu k proslulým Zvonokosům. „*Ve Vitkovicích se postavilo monstrum. Záchod je dominantou v širokém okolí. Jeho nadzemní část je ošklivost, jakých je k vidění jen málo. A ještě jedna zajímavost: nikdo tam skoro nechodí (...)*.“ Kritika nízké návštěvnosti toalet se v listu opírala o výpověď pracovnice této městské služby. V době provozu od pěti hodin ráno do půl jedenácté večer totiž navštívily pánskou i dámskou sekci toalet v průměru pouhé čtyři desítky lidí. Návštěvníci si přitom stěžovali na vysoký poplatek za použití, který v případě kabinky činil dvě koruny. Podle obyvatel domů na Náměstí Jiřího z Poděbrad byly veřejné toalety v provozu jen krátkou dobu po jejich dostavbě. Po roce 2000 už patrně nefungovaly. Určité vzkříšení jejich činnosti přišlo údajně s konáním Mistrovství světa v ledním hokeji v Ostravě v květnu roku 2004. Už v této době však bylo původní opláštění skleněnými tabulemi nahrazeno jednoduchou a nevzhlednou kovovou střechou. Ukázalo se totiž, že skleněná výplň nedokázala odolat vlivům místních vandalů a snad i nepřízně počasí. Nízká návštěvnost toalet byla přímým důsledkem úbytku autobusových spojů vyjíždějících z náměstí i celkové nižší frekvence pohybu chodců po náměstí. Definitivně byly proslulé vitkovické záchodky asanovány na jaře roku 2013. Jejich nahrazení odlišnou stavební realizací však pro místní obyvatele představuje neméně kontroverzní záležitost.

KNEEDY

OKRAŠLOVACÍ SPOLEK ZA KRÁSNOU OSTRAVU

Spolek je intelektuální povahy, podporuje kritické myšlení, třibení názorů, diskusi (a učení se jí) a humor v otázkách souvisejících s Ostravou a profesními zájmy členů spolku. Navazuje volně na obdobné spolky z předválečného období.

Spolek byl založen na základě iniciativy Ilony Rozehnalové 12. března 2013. Více o aktivitách spolku najdete na www.krasnaostrava.cz

Vaše náměty a připomínky můžete posílat na email: akce@antikfiducia.com. Korespondenční adresa: Okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu, Antikvariát a klub Fiducia, Nádražní 30, Ostrava 702 00

ČLENOVÉ SPOLKU:

Ilona Rozehnalová – antikvářka, majitelka Antikvariátu a klubu Fiducia / **Dita Eibenová** – projektová manažerka / **Martin Strakoš** – historik umění / **Rostislav Švácha** – historik umění / **Martin Jemelka** – historik / **Radovan Lipus** – režisér / **Petr Hruška** – básník / **Martin Mikolášek** – kurátor, Galerie Dole / **Tomáš Knoflíček** – teoretik umění, festival Kukačka / **Jiří Surůvka** – výtvarník, performer / **Jiří Nekvasil** – režisér, ředitel Národního divadla moravskoslezského / **Roman Polásek** – fotograf, kurátor FGF / **Monika Horská** – publicistka, Slezská univerzita, CINERITE / **Petr Šimíček** – pedagog, PANT, portál Moderní dějiny.cz / **Petr Pánek** – předseda sdružení PANT / **Jiří Sovadina** – pedagog, PANT, šéfredaktor portálu Moderní dějiny.cz / **Martin Tomásek** – literární historik / **David Bazika** – scénograf / **Romana Rosová** – historička architektury / **Blažena Przybylová** – archivářka / **Milena Vitoulová** – architektka / **Iva Málková** – literární historička / **Jiří Hruška** – pedagog, Educa 24 / **Pavel Hruška** – literární historik / **Milan Líčka** – filmový kritik / **Jana Grossmannová** – pedagožka / **Martin Popelář** – fotograf, kurátor FGF / **Renáta Spisarová** – rozhlasová redaktorka, Ostravské centrum nové hudby / **Michaela Davidová** – vedoucí filmového Studia Karel / **Jan Baka** – fotograf / **Tomáš Vůjtek** – dramatik / **Jakub Ivánek** – pedagog / **Jiří Hrdina** – fotograf, pedagog / **Ivan Binar** – spisovatel / **Veronika Krejzová** – dramaturgyně filmového Studia Karel / **Jiří Král** – spoluzakladatel tiskárny Printo / **Eduard Ovčáček** – výtvarník / **Ondřej Durczak** – fotograf / **Anna Plošková** – ředitelka spolku Čisté nebe / **Petr Ďásek** – organizátor festivalu ProTibet, MOST pro Tibet, o.p.s.

OBSAH

Martin Tomášek Druhé ostravské Saturninálie	1
Blažena Przybylová, Martin Tomášek Zdeněk Jirotko a Ostrava	3
Vladimír Jaromír Horák Kdysi domov brenařů, dnes místo, kde dětská fantazie vykouzlí třeba i čerta...	6
Martin Strakoš Anatomie ostravských náměstí	8
Martin Mikolášek Hledání řádu	17
Pavel Březinský Výstavba kostela sv. Antonína Paduánského a ustanovení farnosti v Kunčičkách	19
Jarmila Burešová Ostravské čtenářské spolky a Knihovna města Ostravy pětadevadesátiletá	22
Monika Horsáková Rok existence Edice Moderních Dějin	24
Milena Vitoulová Proč podporujeme Černou kostku	26
Vědecká knihovna v Dolní oblasti Vítkovic by byla dražší než Černá kostka, nelze na ni čerpat evropskou dotaci a znamenala by výrazné bourání národní kulturní památky	28
Rekonstrukce hlavního nádraží — hrozí demolice krytého předprostoru před vlastní výpravní budovou hlavního železničního nádraží?	30
Anna Plošková Čisté nebe — bude někdy nad Ostravou?	32
Ondřej Durczak Záchodky na Náměstí Jiřího z Poděbrad ve Vítkovicích	35

ZA KRÁSNOU
OSTRAVU

KRÁSNÁ OSTRAVA

Vydal okrašlovací spolek Za krásnou Ostravu v Ostravě 21. 3. 2016

Ročník IV., číslo 1 | Vychází o rovnodennosti a slunovratu

Redakce: Monika Horsáková, Ilona Rozehnalová, Jaroslav Němec

Graficky upravil a písmys Lido a Antonio vysázel: Jaroslav Němec

Fotografie: Archiv města Ostravy, Ostravské muzeum, Roman Polášek, Monika Horsáková, Vladimír Michna, Martin Strakoš, Ondřej Durczak, Jan Baka, Martin Grobař, Petr Kiška, archiv Stanislava Kolíbala, Pavla Březinského, soukromý archiv rodiny Jiřího Krohy a archiv okrašlovacího spolku Za krásnou Ostravu

Za podporu tisku bulletinu děkujeme:

Full HD tisk
printo

CONCEPT
DIGITAL PRINTING

FIDUCIA
grafická
tiskárna

jarnemec.com

Přední strana obálky: Smetanovo náměstí

Zadní strana obálky: Komiks - Dr. Šnéberger a Makrela

JÁMA A ŽOFIE

DR. ŠNEBERGER

MAKRELA

